

אגעדאנק

על פרשת השבוע

פרשת שלח תשפ"ה

© כל הזכויות שמורות למו"ל. אין לקרוא בזמן התפילה וקריאה.

בס"ד, בכל ענייני הגיליון ניתן לפנות לדוא"ל: g.agedank@gmail.com

ויקרא משה להושע בן נון יהושע (יג, טז)

ויקרא משה להושע בן נון יהושע, ובתרגום יונתן "כד חמא משה ענוותנותי דיהושע בן נון קרא שמ"י יהושע", ותמוה למה קראו כך דייקא בגלל ענוותנותו?

לכאורה היה לו למשה להתפלל על יהושע - בנוסף מה שהתפלל עליו שיוושע מעצת המרגלים - גם על אריכות ימים, שהרי עד שיכנסו לארץ כבר יעברו שנים רבות וישנו החשש שיהושע וכלב לא יאריכו ימים כל כך. אבל באמת, איתא בגמ' פ"ק דחגיגה עה"פ "יש נספה בלא משפט", שאותן השנים של המתים קודם זמנם ניתנים לת"ח שמעבירים על מידותיהם. וזה מה שראה משה, "כיוון דחמי משה ענוותנותי דיהושע שהוא מעביר על מדותיו אמר י-ה יושיעך מעצת מרגלים" דהיינו שדי לו בברכה זו שינצל מעצתם הרע ואינו זקוק לברכה נוספת על אריכות ימים, שכן מעביר על מדותיו הוא.

וזה גם מה שכתוב (יד, לח) "ויהושע בן נון וכלב בן יפונה חיו מן האנשים פ"י משנותיהם שנתקצרו - חיו הם, שנתוספו אלו השנים על שנות יהושע וכלב וחיו. (חתם סופר)

בספה"ק "אוהב ישראל" (ליקוטים חדשים - פרשת ברכה) ביאר את דברי התרגום יונתן הנ"ל בדרך זו:

איתא במדרש שלעת תחיית המתים יקראו אותם על שמם, ע"פ אלפא ביתא. אברהם בנימין. ועוד איתא שמי שיש בו מדת ענוה יעמוד תחלה בתחיית המתים. ועפ"ז יבואר התרגום יונתן (במדבר יג, טז), כד חמא משה ענוותנותיה קרא להושע בן נון יהושע, פ"י כי כשרצה לקראו יהושע. אמר פן יתרעם יהושע על דבר זה כי יאמר שגרמתי לו בזה שיתאחר לעמוד בתחיית המתים כי מתחלה היה התחלת שמו בה"א ועתה ביו"ד. אמנם כשראה בו מדת עניות נמצא הוא יעמוד בתחלה לתחייה ואז קרא אותו יהושע, והבן:

(אוהב ישראל)

ב"תורת משה" למרנא החתם סופר כתב:

ויש לפרש עוד יהושע נקרא בן נון, בן בחירק ומצינו לזה ב' טעמים אחד ללמד שה' מתבונן בשער נון אע"ג דשער נון לא ניתן אפי' למשה מ"מ

מקצת בינה הי' לו בו ממש למשה ובין לשון התבוננות וטעם שני דיו"ד של יהושע היא יו"ד של שרי ושם היתה בלי נקודה ועכשיו תהי' בנקודת שוא וגם הנקודות אע"ג שהם מתורה שבע"פ מ"מ אין להוסיף עליהם והם במספר לכך נוטל מהסגול של בן ב' נקודות וממילא לא נשאר רק חירק ולכן נקוד בן בחיריק תחת סגול ופירושו בן היינו בנו של נון ולפ"ז ע"י משה שקרא לו יהושע עם יו"ד והוצרך ליטול שוא דהיינו ב' נקודות הוכרח לקרוא לבן בחיריק ואינו מוכרח לפרש ידידע להבין בשער נון ויש לו ע"י הוספת היו"ד גריעותא דאינו ניכר מעלה שלו שמתבונן בשער נון הי' אפשר לומר דלא ניחא לי' ליהושע בזה לכך אמר התרגום יונתן כד חמי ענוותנותו הוסיף לו: (תורת משה)

ויקרא משה להושע בן נון יהושע (יג, טז)

ראיתי בספר 'דעת משה' [אב"ד פרשבורג צוק"ל] על מה שכתוב במדרש שיר השירים רבה ו,א שאמר הקב"ה לאאע"ה 'שרי אשתך לא תקרא שרי כי אם שרה', ואות י' דשרי עמדה והמתינה, עד זמנו של הושע בן נון, ויקרא משה להושע בן נון יהושע, אז חזרה אות י' להיות חלק משם הצדיק. וצריך להבין מה שייך י' דשרי עם יהושע. וביאר דראינו בשרה אמנו ענין מיוחד שהיא שמרה על יצחק בנה שלא ילמד ממעשיו של ישמעאל, והיא באת לטעון לפני אאע"ה על כך, ואמר הקב"ה 'כל מה שתאמר לך שרה שמע בקולה', שהיא שמרה על יצחק שלא יתחבר לרשע. כמו כן היה ביהושע שאות י' זאת שמרה עליו שלא יתחבר עם עצת הרשעים, וזה האות של שר"י שזה מסוגל להיות חלק ממדות זכות הצדקת שרה ששומרת מלהתחבר עם רשע, ועתה לקח משה אות י' זו ונתנה ליהושע שזכות שרה אמנו תגן עליו להנצל מלהתחבר עם עצת המרגלים.

והימים ימי בכורי ענבים: (יג, כ)

במדרש פליאה כתוב: מפני מה לא הצליחו מרגלים מפני שהימים ימי בכורי ענבם, ולכן כתיב ותצפנהו שלשה ירחים, ולכן כתיב ענבם חסר י' עכ"ל. והנראה דאיתא שהס"מ (השטן) יש לו שליטה בג' חדשים שהם טבת תמוז אב, והנה אמרו רז"ל ששילוח מרגלים הי' בכ"ט בסיון וכתוב וישבו מתור הארץ מקץ ארבעים יום ובערב תשעה באב חזרו, והוקבע בכיה לדורות הרי משך הליכתם לרגל היה בתמוז עד תשעה באב שעיקר שליטת סמא"ל בהם. ולכן איתא ברש"י ז"ל כולם אנשים לשון חשובים

שאלות לפי א' ב' על הפרשה - עם רש"י. (מהרב מ. אלינגר)

א. נצרך מקצתו לקיום השקר (יג, כו). ב. מתורגם "כריכן" (יג, כח). ג. גבהו שש אמות וורת (יג, לב). ד. על כך לקתה מרים (יג, ב). ה. לשון השתקה (יג, ל) משמעות לו (יד, ב). ו. לשון חוזק או עזות (יד, מד) כנגד זה, בגד ארבע כנפות חייב בציצית (טו, מא). ז. המורה בעבודה... ככופר בכל התורה (טו, כב). ח. היושבים בערי פרוזות, סימן שהם... (יג, יח). ט. אדמה קשה ויבשה (יג, כב). י. תפילת משה על יהושע (יג, טז). ב. הלך לקברי אבות (יג, כב). ל. השתרכב עד טבורם של מרגלים (יד, לו). מ. לא לקחו המרגלים מִמֵּרים (יג, ב). נ. התייעץ (יג, ב). ס. באמצעותם עולים (יג, ל) מי נקרא "כל העדה" (יד, א). ע. כינוי לאדם כשר המגין (יג, כ). פ. יחס הנגב לשאר ארץ ישראל (יג, יז) איל בגודל בינוני (טו, ו). צ. כינוי לאויב (יד, ט). ק. על פי מראה זה, אמרו "אוכלת יושביה" (יג, לב). ר. כינוי לעבודה זרה או למלך (יד, ד). ש. זמורה (יג, כג). ת. בזה נחשבת ארץ טובה (יג, יט).

שאלות לפי א' ב' על הפרשה - בלי רש"י. (מהרב מ. אלינגר)

א. כינוי למרגלים (י"ג ג'). ב. פלמי היה שליח של שבט (י"ג ט'). ג. מרגל שבט מנשה (י"ג י"א). ד. שם- רע (יד, לו). ה. שמו הראשון של שליח שבט אפרים (י"ג ח'). ו. פסוק הנאמר אחרי "כל נדרי" (טו, כו). ז. אביו של נשיא שבט ראובן (יג, ד). ח. ממתנות הכהונה (טו, כ). ט. אותם יביא ד' לארץ. (יד לא). י. היחס בין העבירה לעונש (יד לד). ב. על זה שמים ציצית (טו, לח). ל. כיצד כינו את עם הארץ? (יד ט'). מ. משם התחילו לתור את הארץ (יג כא). נ. כינוי לבני ענק (יג לג). ס. שליח שבט אשר (יג, יג). ע. חטאת של ע"ז (טו כו). פ. כינוי למתים (יד לב). צ. כינוי למגינים (יד ט). ק. כינוי למדבר פארן (יג כו). ר. סקילה (טו, לה). ש. ההפך מרזה (יג, כ). ת. מהענקים (יג כב).

בגמרא סוטה (יז, א) "דתינא היה ר"מ אומר מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונים מפני שהתכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד וכו'".

מביא בספר "עלי ורדים": שאל פעם איזה "חכם" את מרן הרב מבריסק זצ"ל על דברי הגמ' האומרת שכשאדם רואה את הציצית הוא נזכר בברש"ע, שאינו מבין את השייכות ואינו רואה דמיון בין הדברים. ענה לו הרב מבריסק זצ"ל: "חז"ל אומרים (ע"ז כ, ב) שאסור להסתכל בבגדי צבעונים של אשה שלא יבוא לידי הרהורי עבירה. האם את זאת אתה כן מביין?" - "כן" ענה ה"חכם". - "ובכן הראש שלך תקין, הבעיה היא לא בחוסר הבנה, אלא היכן הראש מונח... אם היית שקוע בירא"ש היית מבין גם את הקישור בין תכלת לכסא הכבוד". (עלי ורדים)

איתא ברש"י דלכן נסמכה פרשת ציצית לשבת משום ששניהם שקולים כנגד כל המצוות. ונראה למצוא עוד צד השוה בשניהם, כי במשנה (שבת פרק זל גדול) נחשבים ל"ט מלאכות, וכמו כן בציצית יש ל"ט כריכות, כמבואר במג"א (סוף סימן י"א) שכורכין ז' כריכות, ואח"כ ח' כריכות, ואח"כ י"א כריכות, ואח"כ י"ג כריכות, ובסך הכל הם ל"ט כריכות. וכמו כן מחולקות המלאכות במשנה הנ"ל לארבעה חלקים כמו בכריכות הציצית, יש שם י"ג מלאכות הזריעה, י"א מלאכות האריגה, ח' מלאכות בעצים, ועוד ז' מלאכות בשאר דברים, וזה מקביל למספר הכריכות בהציצית.

(הגר"א מווילנא זי"ע)

וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה'

מביא רש"י תכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד, שאל הסבא מקעלם - הרי אנחנו גם כשנראה את הרקיע אנחנו צריכים רחמים בשביל להיזכר בכסא הכבוד, איך על ידי התכלת נזכר בקב"ה?

אומר הסבא מקעלם: את זה אנחנו לא מבינים, אבל את ההלכה של אסור להסתכל בבגדי צבעונים של אשה כשזה על הכותל כי יכול להביא לידי הרהור, הוא יכול על ידי זה להיזכר באשה, על זה לא קשה לנו איך זה יזכיר לנו, למה? כי עריות נפשו של אדם מחמדתו, אם יהודי היה חי עם הקב"ה, יהודי שכל הזמן חומד את הקב"ה, אלה חמדה ליבי, נפשי איתו בלילה, צמאה לך נפשי, כל דבר הכי קטן שהוא רואה זה מזכיר לו את הקב"ה, הוא רואה תכלת מיד הוא נזכר בקב"ה

החפץ חיים על כל דבר שהוא שמע הוא קישר את זה לעולם האמת, כשאמר לו שהמציאו את הטלפון הוא אמר: מדברים כאן ושומעים שם, כשאמר לו שהמציאו את המצלמה הוא אמר: הכל מצולם, שום דבר לא הולך לאיבוד, כשאמר לו שהמציאו את ההקלטה הוא אמר: כל מילה נרשמת, והוא אמר שהקב"ה שולח חיוזק באמונה לפי ירידת הדורות, פעם כולם ידעו שכל מילה שמדברים פה נרשמת למעלה, וכך כל מעשה ומעשה, אבל כשהקב"ה ראה שיש ירידת הדורות הוא שלח לנו הוכחות שיש כזה דבר, ואתם חושבים שהוא היה כזה בעל משל? לא! הוא כל כך חי שכר ועונש שכל דבר הזכיר לו את זה, יש סיפור על הבית הלוי שכל הקהילה התחננו אליו שיבוא לכהן כרב ובסוף הוא שמע בקולם, והוא אמר אם כלל ישראל ככה היו רוצים שהמשיח יגיע הוא כבר היה מגיע, הוא חי כל הזמן את הצפיה למשיח ולכן הוא ראה בכל סיפור קשר למשיח.

מורי ורבי הרב אלישיב נסע פעם עם ר' יצחק זילברשטיין ברכב, ואז המציאו את הג'י פי אס, והרב אלישיב שאל מה זה? והתחילו להסביר לו וכו', ומיד הוא אמר איזה רשעים! שאלו אותו: מי רשע? והוא אמר: חברת החשמל, ולמה? כי אם אפשר לעשות ג'י פי אס אי אפשר לעשות שהחשמל בשבת יעבוד בלי חילול שבת? זה הרבה יותר קל מלהמציא ג'י פי אס, זה היה התגובה הראשונה שלו כשהוא ראה שכלול טכנולוגי, כי הוא חי את החומר של מעשה שבת.

ר' אברהם גינחובסקי זצ"ל ראה פעם בנין גדול שלמעלה כתוב 'אוסם', והוא שאל מה אתם רואים? אמרו לו 'אוסם', והוא אמר לא! כתוב כאן אבנו וסכינו משאו שהניחן בראש גגו, כל אחד במה שהוא מונח זה מה שהוא רואה.

ר' משה פיינשטיין זצ"ל עמד פעם ליד חלון ראוה של חנות נעלים, היו שם נעלים סנדלים ומגפיים, שאלו אותו על מה הרב מסתכל? והוא ענה שהוא בודק כל נעל אם היא כשרה לחליצה או לא, שמה הוא חי ואת זה הוא ראה

(הגר"א דיסקין)

מאוצרות המגידים

ויקרא משה להושע בן נון יהושע (יג, טז)

פירש רש"י: "התפלל עליו י-ה יושיעך מעצת מרגלים".

מדוע משה רבינו התפלל רק על יהושע?

ואותו שעה כשרים היו, ר"ל דוקא באותה שעה דהיינו כ"ט בסיון שעדיין לא היה שליטה לסי"מ ע"כ היו כשרים ומן הזמן ההוא והלאה שלט בהם. והנה האותיות שקודם "ענבם" הוא אותיות הסי"מ (ע-ס, נ-מ, ב-א, מ-ל) ור"ל שסמא"ל שולט בהם וזה שאמר הכתוב "והימים ימי בכורי ענבם" ר"ל אותיות הבכורים וראשונים לעי'ב"ם דהיינו אותיות ס'מ'א'ל, שאז באלו הימים יש לו שליטה כנ"ל, ולכן כתיב "ענבם" חסר יו"ד, כדי לרמזו זה וזה רומז גם כן ותצפנהו שלשה ירחים כי בג' ירחים הנ"ל יש לו שליטה. (לקוטי שושנים להגה"ק ר"ש מאוסטרופלי)

ושם ראינו את הנפילים בני ענק מן הנפילים ונהי בענינו כחגבים (יג, לג) יש להבין את כפל הלשון "את הנפילים בני ענק מן הנפילים". עוד יש להבין למה בפעם הראשונה כתוב נפילים מלא, ובפעם השנייה הנפילים חסר. גם, למה אמר "בני ענק" וביהושע כתיב "ויכרת יהושע את הענקים" ולא כתוב "בני" הענקים.

ויובן בהקדם דברי המדרש שמובא בהדר זקנים מבעה"ת ר"פ שלח, ונמצא במדרש פתרון תורה פ' שלח: פעם אחת נכנסה בתו של ענק בפרדס ואכלה רמון, והשליכה קליפתו, והיו המרגלים טמונים בקליפה שסבורים המרגלים שהקליפה היתה מערה ונכנסו בתוכה י"ב מרגלים. לאחר אותה שעה נזכרה הבת שאכלה רמון, ופחדה שמא יראה אביה את הקליפה ויודע לו שאכלה רמון מהדרס, נטלה את הקליפה והשליכה אותו אל מחוץ לפרדס (תוך כדי שהמרגלים היו בפנים) ולא הרגישה שהקליפה כבידה יותר מחמת האנשים. אמרו המרגלים זה לזה ראו כמה גבורה יש בנשים וק"ו באנשים. ולכן הוציאו דיבה" ע"כ דברי המדרש.

וי"ל דזה כוונת הפסוק "מן הנפילים" היינו ממה ש'נפלנו' מתוך הקליפה, משם ראינו את בתו של הענק, והפסוק אומר כך: ושם ראינו את הנפילים בני ענק, דהיינו שראינו את הבת של הענק, והיכן ראינוה? "מן הנפילים" מהנפילה של הקליפה. ונפלים בתרא ל' נפלו הוא, ולכן נכתב חסר, ולכן כתיב ג"כ "בני ענק" שלא ראו את הענק עצמו, רק בת קטנה שלו, וכמ"ש בפ"ק דחולין "בני יונה" קטנים ולא גדולים. (טעמא דקרא) ונהי בענינו כחגבים (יג, לג)

פרש"י שמענו אומרים נמלים יש בכרמים. ופירש רש"י תמיה ומאי בעי הכא נמלים הא בקרא חגבים כתיב. ונראה, דאיתא בילקוט דתלמי אמר להם למה אתם רוצים לכבוש את ארץ ישראל הלא כל הארץ של הקדוש ברוך הוא והוא נתן לנו ואם כן יהיה גזל בידכם. והנה חכמינו ז"ל אמרו (עירובין ק ע"ב) על פסוק לך אל נמלה כו', דאיסור גזל יכולים ללמוד מנמלה שאינה לוקחת מאחר. וזהו שפירש רש"י ז"ל שמענו אומרים שאלו אנשים אשר בכרמים רחוקים מגזל כנמלים ועל ידי כן לא יקחו ארץ ישראל כמו שכתב הילקוט שכן אמר להם תלמי. אמנם באמת אינו כן כמו שפירש רש"י בפרשת בראשית, ברצונו ניתן להם וברצונו ניתן לישראל ואינו חשוב גזל: (קדושת לוי)

במספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום יום לשנה יום לשנה תשא את עונותיכם ארבעים שנה (יד, לד)

בשם רבי יצחק חריף מובא כך: המרגלים היו בארץ ישראל ארבעים יום - שהם 960 שעות. כנגד ארבעים הימים שהיו בארץ, נענשו להיות במדבר ארבעים שנה "במספר הימים אשר תרתם את הארץ יום לשנה יום לשנה תשא את עוונותיכם ארבעים שנה", (במדבר יד, לד) ארבעים שנה הן 480 חודשים. נמצא שכל חודש במדבר היה כנגד ב' שעות שהיו המרגלים בארץ ישראל. על כל שעה שהיו בארץ ישראל נענשו להיות חצי חודש במדבר.

מתוך ארבעים השנים שהיו ישראל במדבר לא כולן ממש היו כנגד חטא המרגלים "אחד עשר יום מחורב דרך הר שעיר עד קדש ברנע" (דברים א, ב) אחד עשר יום היה מהלך הדרך מחורב לארץ ישראל ודרך זו הרי היה עליהם לעבור בכל מקרה. אם כן יש להחסיר מארבעים השנים אחד עשר יום. זאת ועוד, עם ישראל יצאו ממצרים בט"ו בניסן ונכנסו לארץ ישראל כעבור ארבעים שנה ב' בניסן, אם כן נחסרו עוד ארבעה ימים ממנין ארבעים השנים התמימות נמצא אפוא שמתוך ארבעים השנים, יש להחסיר חמישה עשר יום שלא באו כנגד חטא המרגלים. וכאמור, חמישה עשר יום במדבר - מחצית החודש - היו כנגד שעה אחת שהיו המרגלים בארץ ישראל.

וזהו שאומר רש"י: "ואותה שעה כשרים היו" - שהשעה האחת שבה היו כשרים, מתוך סך 960 השעות שהיו בארץ ישראל - שעה זו יורדת להם ממכסת ארבעים השנים במדבר, ולכן היו ישראל במדבר ארבעים שנה חסר חמישה עשר יום.

ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכלת: והיה לכם לציצת וראיתם אתו וזכרתם את כל מצות ה' (טו, לח לט)

"אבל זה לשם שמים! וכבוד התורה! איך אני יכול לשתוק וכי מותר לי לשתוק?...!" הוא בטוח שאסור לו לשתוק, ואדרכה חובה גמורה היא לדבר בגנות הצד השני, גם אם הוא תלמיד חכם. הנה לו יצר הרע לשם שמים. שמעתי בשם אחד הבנים של הריזניע'ר, שאמר, אנו מבקשים: "וכוף את יצרנו להשתעבד לך" "יצרנו"? יצר הרע? מי שנופל ביצר הרע הוא כמעט שוטה, לא על כך מתפללים אנו. תפילתנו היא אודות היצר הרע לשם שמים – עליו יש להתפלל "וכוף את יצרנו להשתעבד לך" במקרה שחלילה נשתמש עם היצר הרע לשם שמים איי איי...

מורי ורבותי. מה העצה עם היצר הרע הזה, הקשה מאוד מאוד? לכאורה העצה להכיר: אני לא פוסק בשום נושא בהלכה ובהתנהגות, ברוחניות ובגשמיות, אז גם לא אפסוק בנושא הזה, ומחובתי לשאול את מי שיועד לפסוק, ואם ה'מורה הוראה' אומר שכן, כן. אם הוא יורה שלא, לא. וכל הנוטל עצה מן הזקנים אינו נכשל. ואם ישאל את הזקנים הוא יכול להיות בטוח בעזר ה'. אבל לפסוק לבד בעניינים כאלו שאני עושה באמת לשם שמים. קשה מאוד. (יחי ראובן)

"כי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר הכרת תכרת הנפש ההיא עונה בה" (טו, לא)

נפסק ב"שולחן ערוך" (יו"ד, רמג ו) עוון גדול הוא לבזות תלמידי חכמים או לשנאותן, וכל המבזה את החכמים אין לו חלק לעולם הבא והוא בכלל "כי דבר ה' בזה".

וכתב ה"חפץ חיים" (הל' לשה"ר כלל ח): ידוע גודל עונשו של המבזה תלמידי חכמים, שאין לו חלק לעולם הבא (סנהדרין צט, ב) אך היצה"ר מסית לאדם, דלא שייך כלל דין מבזה תלמידי חכמים רק בזמן הגמרא שהיו חכמים ביותר, אבל לא על אלו שבזמננו והוא טעות גמור! דכל ת"ח הוא לפי הדור, ואפילו בזמננו, אם הוא רק ראוי להורות ויגע בתורה - נקרא תלמיד חכם, והמבזה אותו אפילו בדברים בעלמא ואפילו שלא בפניו עוון פלילי הוא, וחייב נידוי על זה וכו' ואין רפואה למכתו, כפי שאמרו בגמרא (שבת קיט, ב) אמר ר"י אמר רב כל המבזה ת"ח אין רפואה למכתו.

"מדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה"

מסופר כי זמן קצר לאחר פטירתו של הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל נתקף אדם בארץ ישראל בכאבי ראש חזקים אשר כל רופא לא יכול היה להביא לו מזור. הוא חש בבהלה ונסע אל אחד מגדולי הרבנים בארץ ישראל לבקש את ברכתו, כאשר שמע הרב כי כאביו החלו בעת הלוחיות של רבי משה זצ"ל, שאלו אם אמר פעם משהו שיש בו משום פגיעה בכבודו של רבי משה, האיש השיב בשלילה, אז הציע הרב משהו בלתי שגורתי, במקום ליעץ לאיש לאיזה רופא עליו לפנות או באיזה טיפול רפואי לבחור, הוא אמר לו שיש להפיל גורל הגר"א, אולי באמצעותו ימצא האיש את המקור האמיתי לסבלו.

עשו גורל, והפסוק אשר עלה בגורל היה: "ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה" (יב, ח) במבט ראשון לא אמרו הדברים לאיש מאומה, והנה לפתע, היכה בו הפסוק מכת ברק. אין ספק! הוא היה שם בין ההמונים אשר גדשו את רחובות ירושלים ביום הלוחיה, אולם הוא הוטרד משורת ההספדים הארוכה ומגודל הלוחיה באופן כללי. היה זה בשושן פורים ובפתח ממתינות מצוות החג, "אין זה צודק" חשב האיש "כי לוחיה של מי שלא יהיה תפגום בשמחת הפורים של מאות ואילפי אנשים", את דעתו זו הביע האיש באזני אחרים...

הרב אמר לו כי בשו"ע נפסק כיצד יש לנהוג, וזהו פתרונו היחיד לסבלו. עליו לכנס עשרה אנשים ליד הקבר, ובנוכחותם לבקש מחילה מרבי משה. עשה האיש כדבריו אסף מניין ועלו לקברו של רבי משה בהר המנוחות, וביקש מחילה על דבריו, תוך זמן קצר חלפו כאבי הראש כלא היו.

תוקף דין שמים על בזיון ת"ח

להלן אגרת החלום המפורסמת שנכתבה ע"י הגאון רבי מרדכי מאושימינא, שהיה בעל מופת מפורסם בכל גלילות ליטא. האגרת נסבה על מעשה שאירע בשנת ה' אלפים ש"ה בעיר סאלוניקי:

איש בליעל אחד שהרב יוסף בן לב (המהר"י בן לב זצ"ל) הוציא פסק דין נגדו, פגש את המהר"י בן לב ברחוב וסתר לו על לחיו לעיני קהל ועדה ואף אחד לא מחה בידו, משום שהיה עשיר גדול, תקיף ואלים, כאשר הגיע המהר"י בן לב לפני חנות של בשם אחד קרע את בגדיו ואמר: שומו שמים על זאת!

באותו לילה נכנס הבשם לחנות כשנר בידו וראה שם עכבר, כאשר ניסה להתקרב אל העכבר, התלקחה הסחורה שבחנות, ופרצה דליקה גדולה. באותה דליקה עלו באש כחמשת אלפים בתים של יהודים וכמה בתי כנסיות ובתי מדרשות. מספר ההרוגים הגיע לשלוש מאות וארבע עשר (כמנין ש-ד-י).

אחד הביאורים שמבארים, כי כלפי יהושע היה לו באמת חשש גדול שידבר לשון הרע על ארץ ישראל, כי לגביו היה חשש של יצר הרע לשם שמים, ועל יצר הרע מהסוג הזה יש צורך ברחמי שמים מרובים.

מדוע ליהושע יכול להיות יצר הרע לשם שמים? כי יהושע ידע שמיד כשנכנסים ובאים לארץ ישראל משה רבינו ע"ה לא יכנס, וכדי שרובן של ישראל ישאר לחיות, ועם ישראל יזכה להיות עם הרבי הגדול – שמא כדאי לדבר לשון הרע. וכי יש לך לשם שמים גדול מזה? – שמשה רבינו יחיה ארבעים שנה נוספות? היכן אפשר למצא כזה "לשם שמים"...

תבנית, יצר הרע של לשם שמים – כנגדו אנו זקוקים לרחמי שמים מרובים, מולו צריך תפילה מיוחדת, ולכן עמד משה רבינו ע"ה בתפילה על יהושע. אבל יצר הרע גלוי כמו שהיה למרגלים הוא פחות קשה, ולא נדרשה עבורו תפילה מיוחדת של משה רבינו.

רצוני לומר לכם חידוש נוסף.

התרגום יונתן מביא: "וכדי חמא משה עינוותנותיה קרא משה להושע בר נון יהושע, התפלל: י-ה יושיעך מעצת מרגלים".

שואלים: איזה ענוה הוא ראה בו?

ומבארים על פי מה שהזכרנו. הרי במדבר היה מאורע מיוחד שאלדד ומידד התנבאו במחנה. ומה היתה נבואתם? – "משה מת ויהושע מכניס לארץ". את הנבואה הזו שמע יהושע, והדברים כאבו לו מאוד. הוא רץ למשה רבינו וביקש: "אדוני משה כלאם".

כאן ראה בו משה רבינו ענוה מיוחדת: במקום שישמח מעט, שהנה הוא יזכה להיות הממשיך של משה רבינו ע"ה – שבכך הוא מקבל סגולות אדירות, וכלים אדירים עצומים, של סיעתא דשמיא – להיות המנהיג של עם ישראל בכניסתם לארץ ישראל [והוא באמת העמיד את השמש בכוחו הגדול], שום דבר לא נע ולא זע בפנימיותו. הוא קם בכאב רב ומקנא לכבוד משה רבינו: "אדוני משה כלאם" אם אתם יודעים, - המילים הללו עלו לו ביוקר ה"אדוני משה כלאם" הזה, מחירו היה שיהושע מת בלא ולד. מדוע? כיון שהורה הלכה בפני רבו.

בקיצור, הוא היה כל כך כאוב לכבודו של משה רבינו הוא בא עם הוראה שצריכים לכלוא אותם.

עם כזו ענוה, יש חשש שהוא ידבר על ארץ ישראל, כדי שמשה יחיה.

ככה אומרים 'העולם' את הפשט.

ישנה סתירה לביאור הזה. הגמרא (סנהדרין יז, א) מביאה שלש דעות, מה היתה נבואתם של אלדד ומידד. דעה אחת שהם דברו על השליו, דעה שניה – על מלחמת גוג ומגוג. דעה שלישית – משה מת ויהושע מכניס. שואלת הגמרא: בשלמא לשתי הדעות הללו – שליו וגוג ומגוג, מובן ההמשך שמשה רבינו השיב ליהושע: 'ומי יתן כל עם ה' נביאים', משמע שהנבואה היתה טובה ונעימה. אבל לאותה דעה שיהושע אמר למשה רבינו שהם נבאו: "משה מת ויהושע מכניס", מה טוב כל כך, מה היה נח לו? וכי רצונו למות? מי יתן וכל עם ה' יהיו נביאים כאלו?

עונה הגמרא: "לא סימוה קמיה" – באמת הם לא אמרו לו את פרטי הנבואה, אלא רק שהם נבאו, ללא פירוט. אם כן, נופל הפשט הנ"ל – שראה בו את הענוה בכך ששמע שהם אומרים: "משה מת ויהושע מכניס" [ובדוחק אפ"ל, כי אח"כ נודע למשה רבינו ע"ה מה שהם נבאו, ויהושע ידע מהנבואה וקינא את קנאתו]. אבל בואו תשמעו דברים מתוקים – געשמאק.

התרגום יונתן חולק על הגמרא ואומר מפורש, שהדברים שנאמרו בפסוק: 'המקנא אתה לי ומי יתן כל עם ה' נביאים' – "אמר ליה משה... שיתנבאו עלי דאנא מתכנש מן עלמא ואנת משמש מן בתריי, אנת מקנא לי?" – משה רבינו אמר לו מפורשות כי מחמת שאמרו כי אני ימות ואתה תהיה המנהיג אחרי, לכך אתה מקנא קנאתי, אבל: "ראה נא פון דיהון כל עמא דה' נביאין". אם כן, התרגום יונתן מציין לשיטתו שמשה רבינו ידע ענוותנותו ולכן פחד עליו.

מורי ורבותי, יצר הרע של לשם שמים צריך לפחד ממנו מאוד, פחד גדול. אתם יודעים מה זה יצר הרע של לשם שמים?

לכל אחד יש את החבילה שלו ב'לשם שמים'. אדם אומר לעצמו: במקרה הזה, ובנושא המסוים הזה, אני צריך להיות ה'מאן דאמר', ולהסביר ולהחליט ולהורות, ודוקא אני, כי השני אינו ראוי ולא תהיה ממנו תועלת, ורק אם אני אטפל בעניין יהיה כבוד ה', לשם שמים.

ישנן דוגמאות רבות אין ספור: לפעמים מתגלעים חילוקי דיעות בין גדולי ישראל, מעט חילוקי דעות או הרבה. אותו פלוני הוא חסיד של אחד מגדולי ישראל. הוא אוסף את היצר הרע של לשם שמים, ומדבר על הצד השני דברים אסורים, רחמנא לצלן, נכשל ונופל בבאר שחת.

וזה דבר האגרת שכתב רבי מרדכי מאושמינא בשנת תרמ"א, שלוש מאות שלושים ושש שנים (!) לאחר מה שארע בסאלוניקי: ב"ה יום ו' כ"ח שבט תרמ"א, פ"ק בוטען.

לכבוד ידיד ה' וידיד נפשי, ה"ה הרה"ג החריף ובקי סיני ועוקר הרים הרב הצדיק ועניו המפורסם כקש"ת ר' פנחס מיכאל הרב דק"ק אנטטיפאלע.

אחדש"ה כתר"ה הנני לספר לכם מעשה נורא, ומסתמא לא יגלה לשום אדם בעולם, רק יצניעו במקום שאין יד אדם שולטת בו או יקרע אותו לקרעים באופן שלא יתגלה זאת לשום אדם בעולם.

בליל ערב יום כיפור, בלומדי אז שיעור הקבוע לי נפלה עלי תרדמה וישנתי, בחלומי בא אלי איש הדר, בתואר פנים וזקנו מגודל. בהביטו אלי נרתעתי, אחז בידי ואמר: מה לך נרדם קום קרא אל אלוקים! ונרתעתי מאד, ואיקץ והנה חלום. ואמרת חלומות שוא ידברו. בכל זאת היה לי נוקפי וחרדה גדולה נפלה עלי, והלכתי עוד לישון על מטתי. והנה בחלומי בא אלי עוד פעם איש הדר הנ"ל ועוד שני אנשים עימו. ואמרו שני האנשים תדע שזה חלום אמת ולא תאמר נואש. והשתוממתי מאד. אז קרא אלי איש הדר הנ"ל ואמר לי: הוה מפשפש במעשיך, כי אני בשליחות מעולם העליון בא אליך. אז התחזקתי ואמרת לי: באיזה שליחות באתם אלי. ומחמת הקול הגדול שדברתי עמו הקיצותי משנתי והנה חלום. ואמרת עוד הפעם החלומות לא מעלין ולא מורידין. בכל זאת מחמת שהיה לי נוקפי ונפלה חרדה עלי לא ישנתי עוד בלילה הזה.

וביום כיפור בכיתי מאד בכיה גדולה שלא הורגלתי בזה מעולם, ולא ידעתי מה זה הבכיה שאני בוכה כל כך. ואמרת בלבי אפשר מחמת החלום הנ"ל. ולא היה לי חלום עוד עד שמיני עצרת. אז ישנתי בלילה תוך הסוכה כמנהגי, ובאמצע שנותי בא אלי עוד הפעם איש הדר הנ"ל בבגדי לבנים. ונרתעתי בהביטו אל גודל יופיו ומראהו הנורא מאד. ואז קרא האיש ואמר אלי: הבכי שבכית ביום כיפור הועיל מאד, עד ששלחוני להבינך ולהגיד לך אשר תוכל לתקן ולבטל הגזירה. אז אמרת לי לא ידעתי מה אתקן ומה זה הגזירה ושתק האיש הנ"ל ועמד בשתיקתו ערך רבע שעה.

ואז התחלתי לבכות מאד בחלומי ואמרת: לא ידעתי מה זה החטא הגדול שחטאתי, על ששלחני לי שלוחים מעולם העליון. ובכיתי הרבה מאד בחלומי ומחמת גודל הבכיה הקיצותי משנתי, ובהקיצתי לא אמרתי עוד שזה רק חלום ודברים בטלים. כי ראיתי אשר דבר הוא, וביום שמיני עצרת הייתי בשמחה גדולה מאד, ולא ידעתי מה השמחה אשר מעולם לא היתה לי שמחה גדולה כזאת.

ובליל שמחת תורה כאשר ישנתי על מיטתי, באמצע שנותי בחלומי והנה בא אלי עוד הפעם איש הדר הנ"ל. זי תוארו היה נורא מאד ומעוטף בלבנים, וקרב אלי ואמר: עד מתי יהיה לי טירחא עבוךך לילך אצלך ממקומי הנכבד. ואז התחזקתי ואמרת לי: בזכות התורה ובזכות התנאים והאמוראים שלמדתי אותם ויגעתי בהם, הנני מבקש מכם להגיד לי כל ענין השליחות שלכם, ולבאר לי בביאור יפה שאוכל להבינם. ואז הלך אתי לחדר יפה ונעים מקושט בתכשיטין לא תשבע עין מלראות זאת. ואמר לי שב בני שב אגלה לך ענין סתר זה השליחות שלי. וישבתי על כסא אחד והוא ישב אצלי ואמר לי הנני מגלה לך מסתרים:

תדע שאני מהר"ן בן לב ובעת שהייתי בחיים בזה העולם, ישבתי על כסא דין לשפוט בין איש ובין רעהו ובאו אלי שני אנשים בדבר איזה משפט ויצא אחד מהם חייב, ולא רצה לציית הדין מחמת שהיה איש אלים. ואז הזהרתי אותו באזהרה הידועה ויצאתי לחוץ. בא אלי האיש הנ"ל שיצא חייב והכה אותי על לחיי, וענין זה חקוק על עצמותי עד היום ואין לו שום תקומה עד היום. ונגזר עליך שאתה מיוצאי צאצאי לתקן אותו ותהיה לו תקומה על זה.

ואז נרתעתי ונשתוממתי ונשאיתי כאבן דומם ערך רבע שעה. ולאחר זה נגע בפי ואמר לי: מה זה שתקת. ואז התחלתי לבכות מאד ואמרת לי ידעתי במה אתקן אותו, כי אין לי ידיעה ביהודים וכוונות. אז אמר לי תדע שכן נגזר עליך אשר תקנה הספר שו"ת מהר"ן בן לב ותלמד אותו בקביעות עד שיהיה שגור בפיך מראשו ועד סופו ואז תהיה התשובות הנ"ל עד שיהא לעלות ממדרגה למדרגה. אמרת לי: כמה אלמד התשובות הנ"ל עד שיהא שגור בפי. אמר לי לא פחות מארבע שנים וכו' (ואמר לו עוד, שיקנה הספר מהריב"ל דוקא אצל הרב דאנטיפאלע שיש לו תשובות הנ"ל, ושאלו, מה זו דוקא אצל הרב הנ"ל? ואמר לי: אגלה לך ענין זה: תדע אשר גם על הרב הנ"ל יש איזה דברים למעלה כי הוא התחיל להכין א"ע להדפיס ביאור ש"ס תמורה ומעילה ולא קיים הכנתו ע"כ מוכרח הוא ג"כ לתקן זה ומהמעות שיקבל ממך עבור המהר"ן כן לב יתחיל להכין א"ע להדפיס הנ"ל וכו' בסופו של דבר הלך אצל ר' פנחס מאנטיפאלע וקנה ממנו את השו"ת ולמד בו).

ידיד עוז בלו"נ הכותב מעמקי הלב בדמעות שליש

מרדכי החופ"ק הנ"ל

יש להתעורר מן העובדה שמאז המקרה בשנת ש"ה עד לתאריך המכתב בשנת תרמ"א חלפו שלוש מאות שלושים ושש שנים ועדיין דין שמים במלוא תוקפו!

(אוצרות התורה)

נזכיר מה שכתב הבאר מים חיים באריכות ליישב מה שפרשת שלח מתחיל באמצע הסיפור, שהרי בפ' דברים מסופר שקרבו כל ישראל ובקשו ממשוה' נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ, וייטב בעיני משה הדבר, ויאמר, עמדו ואשמעה מה ידבר ה' לכם, מדוע אין הכל מסופר כסדרו בפרשת שלח? וכתב הבמ"ח שזה היה סדר הדברים, שבאמת קודם לכן כבר בקשו ישראל לשלוח מרגלים לא"י, עוד לפני מעשה דמתאוננים ומתאוים, כבר בתחילת נסיעתם על פי השם. ואז אמר משה, עמדו ואשמעה מה ידבר ה', והקב"ה לא השיב על בקשה זאת, רק לאחר שבועיים אמר 'שלח לך אנשים', וכל זה כי המתין הקב"ה שמרים תדבר במשה, ויהיה סמיכות פ' מרגלים שיראו מה שנעשה עם מרים ויקחו מוסר, כי אין הקב"ה מנסה את האדם בנסיון לפני שיהיה לו לימוד ממה לקחת מוסר. ואז לאחר חודש שלם, השיב הקב"ה למשה 'שלח לך אנשים', שהרי כבר יש בחירה לבחור בטוב ללימוד ממעשה מרים.

וא"כ עדיין צ"ע מדוע לא נכתב בפרשת בהעלתך לפני פרשת מתאוננים 'ויקרבו אנשים לפני משה ויאמרו נשלחה אנשים ויחפרו לנו את הארץ'? ותיירץ הבאר מים חיים שבאמת זה כן כתוב בפרשת בהעלתך, שזה נכלל בפסוק 'זכרו את הדגה אשר נאכל במצרים חיים', כי דרך האדם כשהוא מקבל מתנה אינו דורש לבדוק את המתנה מה שאתה הולך לתת לי, כשיש לאדם שתי ברירות איזה שדה לקנות, הוא שולח לבדוק איזה שדה יותר טוב, כשאדם מקבל מתנה בית עם שדה, אין שייך לבדוק מהות המתנה, כשזקננו הגיעו לארץ ישראל והיו במעברה בעתלית, והודיעו להם שיש לפנייהם איזה בית לשהות שם, לא שלחו מרגלים לבדוק את הבתים, היה באמת קשה, דחפו משפחה שלמה לבית קטן, ומטבח משותף לעשרים משפחות ביחד, כשיוצאים מעתלית לא משנה לאן הולכים. כך כשהיו במדבר והקב"ה נותן להם מתנה ארץ ישראל, היתכן לשלוח מרגלים לבדוק 'הטובה היא אם רעה'...

אלא שכשיש לאדם יצר אפשרות לחזור למצרים, הוא ענין אחר לגמרי, הם לא הרגישו כאנשי מדבר יבשים, משא"כ כשהיו זקנו בעתלית לא היה ברירה לחזור לאירופה השרופה באש, אך כאן כשאומרים להם הנה תקבלו ארץ ישראל, אילו היו מרגישים במדבר שאין להם לאן לברוח, לא היו מבקשים לשלוח מרגלים, אך בפרשת בהעלתך הם מתחילים לפאר את ארץ מצרים, ויש להם בכיה ואפשרות לחזור למצרים, 'זכרו את הדגה אשר נאכל במצרים חיים, ועתה נפשינו יבשה אין כל', כל זה כהמשך לטענת 'ניתנה ראש ונשובה מצרימה', הם שכחו כבר שזרקו את הילדים ליאור, רק זכרו את הבצלים והשומים, אנחנו יצאנו משם והם מוכנים לקבל אותנו חזרה, יאלה לעבודה, ומצרים היתה משופעת, כמו שנאמר בלוט 'כבר הירדן כי כולה משקה כגן השם כארץ מצרים', עד היום הזה באיזור נילוס יש מקומות מבורכים בחקלאות, וכמ"ש רש"י בפר' עקב שהנילוס עולה ומשקה. כך זכרו המתלוננים את המצריים.

כל אחד יכול לבחור באיזו תמונה לזכור את החיים שלו:

זהו מציאות אדם, יכול להיות שיש לו זכרונות טובים ממקום רע, וזכרונות רעים ממקום טוב, כך הוא בחירת האדם איך לזכור את שנות הישיבה, אחד מתרפק ומתגעגע, והשני מקלל את הישיבה, שניהם ישנו בחדר אחד, אחד זוכר את המזון הדק עם הפשפשים, והשני זוכר את השיעורים המתוקים של מהרי"ן דושינסקי זצוק"ל, כך יש נסיון לכל אדם איך לזכור את החיים שלו. הנה אנשים יצאו ממצרים מלאה צרות, וזוכרים את השומים ואת הבצלים ואת הדגה חיים.

כשיש לאדם שני אפשרויות על הפרק, הוא שולח מרגלים לבדוק לאן ללכת לכאן או לכאן, כמו אחד שמסתפק לאן ליסוע, שואל גדולי ישראל מה יותר טוב לתכליתו הנצחית. משא"כ בעתלית כנ"ל. אילו היו בני ישראל יוצאים ממצרים באופן טוטלי, כמו שאמר להם משה בשם השם 'לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם', אז כשהיו שומעים שהקב"ה מכניס אותם לארץ טובה, לא היה עולה על דעתם לשלוח מרגלים. אך כיון שעדיין היה אפשרות לחזור למצרים, לא נפרדו לגמרי מקליפה זאת, ממילא יש להם אפשרות לבקש לשלוח מרגלים לא"י. שהרי שם אין ממתינים להם עם שלטים 'ברוכים הבאים', יש שם ל"א מלכים שרוצים להרוג אותם רח"ל. ומצרים רוצים אותם חזרה בכל הכוחות. וראיה לכך, שהרי גם לאחר כל המכות חזר פרעה לרדוף אחריהם, הוא צריך את הפועלים להמשיך לבנות עוד פיתומים ורעמססים.

במצרים אכלו דברים מזיקים והיו בריאים:

מורב פרסומו של גנרל זה ברבים, ובשל האהדה הגדולה שהיתה לו בתקשורת, חששה הנהלת שדה התעופה להביע את דעתה נגדו, והטיסה את הגנרל במקום הנוסע הוא.

לאחר טיסה שארכה כמה שעות הגיע הגנרל לאולם, וכאן נכונה לו אכזבה עמוקה. המארגנים הודיעו שהאירוע התבטל, מפני שהמנצח לא הגיע! הם סיפרו לקהל המאוכזב, שעל פי מידע שבידיהם המנצח היה רשום לטיסה, אלא שבעקבות דרישתו של גנרל פלוני לעלות על המטוס, נאלצה הנהלת שדה התעופה למחוק את שמו. המנצח נפגע מהמלך, והודיע שהוא לא מוכן לטוס כלל, דרש פיצויים על הנזק והצער שנגרמו לו, ולא הגיע לקונצרט...

לא צריך לתאר את מפח הנפש האדיר שהיה לגנרל הכועס! גם לטוס כמה שעות, הלך ושוב, וגם להפסיד את האירוע. והכל בגלל הכעס. (ברכי נפשי)

אפס כי עז העם הישב בארץ (י"ג כ"ה)

החפץ חיים מסביר שהתורה הדגישה במיוחד את המילה 'אפס', כביאור הרמב"ן, כי מילה זו מביעה את רשעת המרגלים, 'שהיא מורה על דבר אפס ונמנע מן האדם, שאי אפשר בשום ענין, כלשון האפס לנצח חסדו'. והמרגלים אכן ביקשו להעביר לעם את המסר הזה שלא יוכלו כלל להילחם עם יושבי הארץ.

ולעומתם, יהושע וכלב אמרו 'כי לחמנו הם' (להלן, פרק י"ד פסוק ט'), וכאומרים - וכי אדם מפחד מכך גדול המונח על השלחן?!

האדם המאמין בה', לא ישתמש לעולם במונח 'אפס', אלא יבטח באלוקיו וייתחשק גם לאויביו הקשים ביותר כ...לחם המונח על השלחן. זה סודו של הבטחון בה', ההופך את האדם למאושר עלי אדמות.

האספקלריה של הבטחון משדרת לו כל העת שיש לו על מי לסמוך. אם רק יפקיד האדם את 'מפתחות החיים' שלו ביד השי"ת, ויפקיר את כל כולו למען השם, הוא ייוכח עד מהרה לדעת שאכן היה מי ששמר עליו לאורך כל הדרך, גם אם בתחילה לא נראו הדברים כמי שפועלים לטובתו.

שאכן אם היו שואלים את האדם, ביחס לאירועים מסוימים העוברים עליו בחיים, כיצד לדעתו היה כדאי לנהוג עימו, הוא היה אומר שלפי ראות עיניו היה צריך לנהוג קצת אחרת... שהרי במציאות הובילו אותו ההתרחשויות למחוזות לא הכי טובים...

מי שאומר כך, אינו יהודי מאמין. אדם היודע שכל מה שעושה הקב"ה לטובה הוא עושה, הרי גם כאשר הוא איננו רואה לכאורה מה היא הטובה שתצמח לו מהאירוע ההוא, הוא יאמין בכך בלב שלם, ויידע עם לבבו שהשי"ת אוהב אותו הרבה יותר ממה שהוא אוהב את עצמו.

'מסודר' בפרנסתו

הזדמן לידי קונטרס שכתב יהודי ניצול שואה, ובו הוא מתאר את שעבר עליו באותה תקופה, וכיצד הצילו הקב"ה פעם אחר פעם מידי הנאצים הארורים.

יהודי זה התגורר בגרמניה עצמה, ומיד כאשר החל הצורך היטלר ימ"ש להפריח את הצהרותיו המאיימות נגד היהודים - והיה זה יותר משנתיים לפני פרוץ המלחמה - נתן הקב"ה בליבו את ההחלטה למכור את כל נכסיו ולצאת מארץ הזו.

הדבר לא היה פשוט, כיון שיהודי זה היה 'מסודר' בפרנסתו ובנכסיו, והיו לו נכסים רבים, דניידי ודלא נידי. אבל, ההחלטה שהתקבלה בליבו היתה כה חזקה, שמאומה לא עמד בדרכו, והוא מכר את הבתים שהיו בבעלותו, וגם את כל יתר הנכסים.

המטבע היציב והאיתן ביותר בתקופה ההיא, היה הרובל הרוסי. כל הסוחרים עשו בו שימוש, וידעו שהרובל הוא מטבע שכדאי ושווה להשקיע בו לטווח ארוך, ואין לכאורה שום דבר שיהא בכוחו לזעזע את חוסנו של הרובל.

גם היהודי שלנו, המיר את כל הכסף שקיבל ממכירת נכסיו לשטרות של רובלים רוסיים, וכאשר הכסף היה בידו החליט להעתיק את מקום מגוריו להולנד, שהיתה מדינה שקטנה וניטרלית, והכל היו בטוחים שהנאצים יניחוהו לנפשו, ולא ירצו לפגוע בה ולהשתלט עליה.

בהגיעו להולנד, השתדל מידעו לבנות את עצמו מחדש, ולשקם את פרנסתו, כפי שהיה בגרמניה. ואכן, בתקופה הראשונה הכל הלך למישרין.

חור ומבוהל

יום אחד מגיע היהודי לביתו, חור ומבוהל, וכשאשתו שואלת אותו מה קרה, הוא מציג בפניה דף עיתון שבו היה כתוב שהכלכלה הרוסית התמוטטה לחלוטין, והרובל בעקבותיה... בידיעה בעיתון נאמר שהמטבע הרוסי איבד את ערכו בצורה מוחלטת, והוא אינו שווה אפילו את הנייר שעליו הוא מודפס.

עוד כתב הבמ"ח [וכ"כ באלשיך הק'] ע"פ דברי רש"י יש ארץ מגדלת גבורים ויש ארץ מגדלת חלשים, הם זכרו שהיו אוכלים במצרים דברים לא בריאים בכלל, הם היו אוכלים את הדגים המסריחים שהמצריים זרקו מהחנויות, כמ"ש בגמ' יומא, היתכן שלא קבלו תבן וקש, איך קבלו דגים חיים, ופי' האלשיך הק' שאכלו את הדגים המתים המסריחים, כלשון ותבאש הדגה, בקיצור היה להם הריג מסריח. ואעפ"כ היו בריאים ושלמים. כשהקב"ה רוצה יכול אדם לאכול דג מסריח והוא חזק ובריא.

כמו שסיפר האדמו"ר מקלויזנבורג זצוק"ל כשהיה בשואה ירו בו כדור לתוך היד, מה עשה, נכנס ליער ולקח עשבים וחבש את הפצע שבידו ע"י הכדור. לא היה שם שום דבר סטירלי, ולא אכל דברים בריאים אלא תפוחי אדמה, כשהקב"ה רוצה יכול אדם להיות בריא ושלם, לא לאכול כלום, ומחלות מסביב, ולחבוש את היד בעשבי מדבר, ותוך שני ימים נתרפא הרבי. כך דרש בפתיחת בית הרפואה לניאדו, שהוא קיבל על עצמו באותה שעה, כשראה שהקב"ה רוצה הוא יכול לרפאות בדבר של מה בכך, לפתוח בית רפואה שהרופאים מתפללים לפני כל טיפול. וכן יש מעשים רבים מיוצאי אושוויץ שגם אנשים שהיה להם סיבות רבים שלא לחיות, ואעפ"כ היו בריאים וחיים.

כך ראו ישראל שבמצרים היו בריאים מאד אע"פ שאכלו דגים סרוחים. ואילו בארץ ישראל שמעו מהמרגלים שאנשים מתים כזבובים, זה היה עיקר הנסיון, כי עדיין היה אפשרות על הפרק לחזור למצרים, ולכן אמרו נשלחה אנשים לבדוק אם המקום החדש טוב כמו המקום הישן.

וכתב הבמ"ח שאנחנו מתנסים באותו נסיון, הקב"ה אומר לנו בתורה 'ובחרת בחיים', ומלמד אותנו מה לא טוב, גנבה לא טוב, ניאוף לא טוב, הלבנת פנים לא טוב, תורה ותפילה וקדושה מאד מאד טוב, אעפ"כ יש לנו מה להתוודות בכל לילה 'אשמנו בגדנו', מה שהתרת אסרתי ומה שאסרת התרתי, כי האדם רוצה לטעום רק לרגע את מה שאמרו לו שזה לא טוב, כי יש לו בדעתו אפשרות כאילו יש דרך אחרת. וכל זה מושרש בחטא עץ הדעת שהנחש פיתה שיש דרך נוספת מלבד עץ החיים.

(הגרמ"י רייזמן)

וראיתם את הארץ מה היא וכו' (יג, יח)

בספר 'רביד הזהב' הביא את דבריו של רבי נפתלי מרופשיץ המפרש את הפסוק בלשון רמז.

'וראיתם את הארץ מה היא' - תראו האם הארץ 'מה' היא, אם היא מביאה לידי בחינת 'נחננו מה', היינו ענווה;

'החזק הוא הרפה' - האם העם היושב בה הוא רפה, בבחינת לב נשבר ונדכה, אפילו בזמן שהוא חזק;

'המעט הוא אם רב' - האם העם שבתוכה חושב את עצמו לקטן, אפילו בזמן שהוא רב וגדול;

'היש בה עץ (צדיק), אם אין' - והאם הוא עניו בבחינת 'אין'.

התכונות הנ"ל מאפיינות ביותר את מי שניחן במידת הענווה, והאדם העניו אינו ממנהר לכעוס (כפי שמוכח באגרת הרמב"ן). לכן ביקש משה רבינו מהמרגלים שיבדקו במיוחד את המידה הזו אצל יושבי הארץ, כדי לדעת האם ההתנגדות שלהם תהיה קשה וכעושה, ולהתוות לפי זה לעם את דרכי הכניסה לארץ.

מידת הכעס - מידה קשה עד מאוד היא, וקשורה בטבורה למידת הגאווה הנוראה, ועל שתי המידות הללו אומרים חז"ל שהלוקה בהן כאילו עובד ע"ז. בואו ונשמע לא רק כמה מגונה ומכוערת היא מידת הכעס, אלא עד כמה היא אינה משתלמת.

כל המקומות תפוסים

מעשה שהיה בגנרל אמריקאי מפורסם, שהיה אמנם מצביא גדול וגיבור מלחמה, אבל היה נגוע בשתי המידות הקשות של כעס וגאווה.

יום אחד שמע הגנרל שבאחת ממדינות ארה"ב מתקיים קונצרט ענק בהשתתפות מנצח נודע, ועשרות רבות של נגנים. בהיותו חובב נגינה, החליט לנסוע לקונצרט.

והנה, בהגיעו לשדה התעופה, כדי לעלות על מטס שיביאנו אל המדינה בה נערך המופע, הודיעו לו שלמרות מעמדו הרם הם מצטערים להודיעו שכל המקומות במטוס כבר תפוסים, ואין אפשרות להטיסו בטיסה זו.

הגנרל התרחת מרוב כעס. "מה? למרות השירות בן עשרות השנים שאני מעניק למדינה, אתם תקבעו שאני לא אטוס עתה?" - זעק. הוא ביקש לקבל לידי את רשימת הנוסעים, ומחק שם מן הרשימה, והודיע שהוא טס במקומו...

ויצא אפוא, אמר הבעל לאשתו, שכל האספים שחשכנו, ובעצם כל הרכוש והנכסים שלנו - אינם שווים עכשיו מאומה!

עצם המחשבה על המציאות ההזויה הזו, הביאה את מידענו לפלנטה אחרת, ולהרגשה מוחשית בדברי חז"ל שלמדנו שהחסכוניות האמיתיים נתונים רק בבית המדרש, ולא באוצרות הכסף והזהב.

המהפך המחשבתי שהחל בו מאותו רגע, הביאו להחלטה נוספת, חזקה יותר מזו הראשונה שקיבל בהיותו בגרמניה (כשהחליט לעבור להולנד), והיא, לעזוב את הגולה הדויה, ולעלות לארץ ישראל. בתוך ימים אחדים ארז את מה שנשאר לו בהולנד, ועלה לארץ הקודש.

ומי שמכיר קצת את ההיסטוריה, יודע שהולנד היתה אחת המדינות הראשונות לכיבוש הנאצים, שהעבירו את נתיניה היהודים לאושוויץ. כבר בימי הראשונים של הכיבוש, דרשו הגרמנים מהשלטון ההולנדי שיעביר לידיהם את שמות הנכבדים היהודיים בקהילותיהם, ואותם הרגו תחילה. 'כיון שאני נמנתי על הנכבדים הללו, סיפר היהודי לבניו ברבות הימים, אין ספק שאם הרובל הרוסי לא היה מתמוטט, והייתי נשאר בהולנד עוד תקופה קצרה, גם אני הייתי נשלח לאושוויץ רח"ל'.

במזוודה מיוחדת

נס של ממש נעשה ליהודי זה, והנס החל כבר ברגע שהחליט לרכוש את הרובלים, שכן הם היו הסיבה להצלחתו בהולנד. הנס המשיך מאוחר יותר עם התמוטטותו של הרובל, כשהתברר שדווקא סיבה זו הניעה אותו לעזוב גם את הולנד, ולעלות לארץ ישראל, ולהינצל מציפורני החיה הנאצית.

עכשיו נחשוב לרגע; כשהיהודי שלנו שמע את דבר קריסתה של הכלכלה הרוסית, הלא באופן טבעי הוא הרגיע מאוד מאוד רע. איך יתכן אחרת?! הלא ההתמוטטות הזו גורמת לו עתה להישאר ריק מנכסיו, ולהיות עני וחסר כל!

אבל אם היה יודע שהכל לטובתו, לא היה נותן להרגשות הלא טובות שיחדרו למוחו כלל וכלל!

ואם היו שואלים אותו, במה הוא רוצה לבחור, ברובלים רוסיים או בחיים, בוודאי שתשובתו היתה שהוא מעדיף את החיים גם על פני מיליוני רובלים. וזה בדיוק מה שהקב"ה עשה לו.

היהודי שעליו אנחנו מדברים לא הסתפק בהחדרתה של האמונה הזו רק לליבו הוא, אלא התאמץ גם לחנך את ילדיו ברוח זו. מה עשה? - גם לאחר שהרובלים הרוסיים איבדו את ערכם, ולא היו שווים מאומה, לא השליך אותם לפח, אלא שמר חלק מהם במזוודה מיוחדת, וכשהגיע לארץ תלה את הרובלים במסגרת מיוחדת בסלון ביתו.

למען דעת כל עמי הארץ את הנס הגדול שנעשה לו ע"י הרובלים הללו, ולמען יידעו בניו ונכדיו וכל צאצאיו את הכלל החשוב הזה שכל מה שעושה הקב"ה, לטובה הוא עושה. (ברכי נפשי)

אשר עין בעין נראה את ה' (יד, יד)

שכר גדול שולם מן שמיא לאדם שהקפיד לשמור על רצונו של הקב"ה, ולא זלזל בכך גם בעת לחץ.

המעשה שהובא לפני עסק ביהודי שהיה אמור להשיא את בתו, ובגלל ההתחייבויות הכספיות הגדולות שהיו כרוכות בכך, נאלץ לעזוב את ביתו ולנדוד לארצות נכר, ולהתדפק שם על בתי נדיבים.

את פעמיו שם לארה"ב, אבל גם לאחר שהסתובב שם במשך תקופה ארוכה לא הצליח לאסוף סכומי כסף משמעותיים. המצב הכלכלי הקשה, חדר גם אל בתי הגבירים, ונתן אותותיו על איסוף התרומות, המצטמצמות והולכות מפעם לפעם.

בשלב מסוים פגש היהודי שלנו בארה"ב את אחד מעמיתיו שיעץ לו לנסוע לקהילתו של הרב מייזליש באוסטרליה. 'בקהילה זו, אמר לו הידיד, תצליח לאסוף כסף'. היהודי החליט להיענות להצעה, ורכש כרטיס טיסה מארה"ב לאוסטרליה.

בשדה התעופה באמריקה יש כידוע הליכי בידוק מחמירים ביותר, וגם לאחר שהפקחים בדקו את כל המזוודות והתיקים, הכיסים והבגדים, הם דורשים מהנוסעים שיחלצו את נעליהם, כדי לבדוק אם הסתירו דבר מה בתוכם...

ההליך מתבצע בצורה כזו שהנוסע חולץ את נעליו, הולך כברת דרך קטנה ללא הנעליים, ומיד לאחר שהבדיקה במתקן המיוחד הסתיימה ללא בעיות, הוא מקבל את הנעליים בחזרה.

היהודי חלץ גם הוא את נעליו כמתבקש, אך בבואו אל המקום בו היו אמורות הנעליים להימסר לו, הופתע מאוד להיווכח שנעליו אינן נמצאות שם. במקביל, הגיעו לידי נעליים אחרות, וסביר להניח שקרתה שם טעות,

הנוסעים חשדו בו שהוא מחבל

הוא מביט בנעליים שנותרו לפליטה, וכבר חשב אפילו לנעול אותן במקום הנעליים שלו, אבל כשביט בנעליים הזרות הבחין לתדהמתו בצלב קרס המוטבע עליהן. הוא הבין שאלו הן נעליו של גוי, וכיון שהיה שם צלב קרס, החליט לא לנעול אותן בשום אופן שבעולם.

האיש לא גילה לאנשי הבידוק את המניע האמיתי להחלטתו, מחשש לאנטישמיות, אלא אמר שהוא אינו רוצה לקחת את הנעליים, מפני שהן אינן שלו, והדבר נחשב לגול.

למרות שהחלטה זו - ללכת יחף - הביאה אותו למצב מאוד לא נעים (ובהלכות תשעה באב נאמר שההולך בין הגויים צריך ללכת בנעליו, כדי שלא יבוזו לו), עם כל זה התחזק האיש מאוד, וגמר בליבו שבשום אופן הוא לא יניח על רגליו נעליים עם צלב.

ואכן, האיש עלה למטוס בדרכו לאוסטרליה, כשהוא יחף, אבל לא שיער לאן יתגלגלו הדברים. בעלותו למטוס, הבחינו הנוסעים באדם מוזר המתהלך ללא מנעלים לרגליו, והחלו לחשוד בו שהוא חבר בארגון מחבלים...

משהודיעו לו כך לדיילים, הגיבו אלו ואמרו שאין מה לחשוש כיון שמדובר באדם שהחליט לא לקחת נעליים שאינן שייכות לו, משום גזל. כל הנוסעים במטוס הביעו את התפעלותם ממעשהו של האיש, וישרו האיש.

בין הנוסעים היה גוי אחד שהתפעל ביותר מהגינותו של היהודי, וניגש למקום מושבו כדי לשמוע את הדברים שוב באוזניו, ולדעת שאכן יש אנשים כאלה בעולם שאינם מוכנים לקחת דברים שאינם שייכים להם... 'אצל גוי זה לא היה קורה', אמר ליהודי.

ומה אמר על כך מרן הגר"ש אלישיב?

בשלב מסוים שאל אותו הגוי על מטרת נסיעתו, והיהודי סיפר לו את האמת, שבתו אמורה להינשא ואין לו פרוטה לפורטה, ועל כן הוא נאלץ להתגלגל על פתחי נדיבים.

'כמה כסף תכננת לאסוף לנישואין אלו?' - שאל.

'25,000 דולרים', השיב.

הגוי לא המתין רגע. הוא קרא לכמה עיתונאים שהיו בטיסה, ואז הוציא מכיסו את פנקס הצ'קים וכתב לו את כל הסכום הנצרך! העיתונאים החלו לצלם את האירוע ולהנציחו מכל עבר, וההבזקים של המצלמות לא פסקו למשך דקות ארוכות. לבד מהפרסום שהיה לתורם, היה גם קידוש השם גדול באותה שעה.

זה שכרו וזו ישועתו של מי שמקדש את השם, וקובע בליבו באופן מוחלט לא לעבור על רצונו של השם יתברך, גם במחיר של אי נעימות גדולה. וכי יקשה בעיניו של אדון הכל, מלך מלכי המלכים, הרוצה לשלם לו שכר על כך, ולגלגל לידי 25,000 דולרים?

השאלה היא כיצד היה מותר ליהודי לקחת את הכסף מהגוי, הרי הגמרא (בבא בתרא, דף י' עמוד ב') מספרת שרבי אמי סירב לקבל כספים שכאלו בגלל הפסוק (ישעיהו, פרק כ"ז פסוק י"א) 'ביבש קצירה תשברנה', וכו', וברשי" שם מסביר: 'כשתכלה זכות שבידן, ויבש לחלוחית מעשה צדקה שלהן, אז ישרבו', וכך נפסק גם בשו"ע (יו"ד, סימן רנ"ב).

יוצא, שאם מאפשרים לגויים לעשות מצוות, ולהרבות את זכויותיהם, מקיימים בכך את שלטון הגויים בעולם, ומאחרים את שברונם; ואם כן כיצד היה מותר לקחת את הכסף?

בדברי תשובתו הביא הרב את הוראת חמיו, מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל, שאפשר לסמוך בענין זה על דברי ה'חסד לאברהם' הכותב שבמקרה שהגויים תורמים כסף מפני שהם מבקשים מהשי"ת 'שיחיה בני', הרי שהם עושים זאת בגדר 'עסק', דהיינו שהגויים יודעים שהדבר 'משתלם להם', ולכן הם תורמים, ואין בכך משום ריבוי זכויות לגויים.

ואם כן, גם במקרה הנ"ל, כיון שנתנית הצ'ק לוותה בצילומים, והגוי הנותן קיבל על כך כבוד רב, אפשר לומר שהוא עושה זאת לשם הכבוד, ולא יהיה לו בכך זכויות... (נפשי)

"יום לשנה" - רבי יעקב גלינסקי זצ"ל

רבים היו בעלי הבתים עמי הארץ, שאיותה נפשם לזכות את בתם ואת ביתם בחתן בן תורה. עולים היו לישיבה ומבקשים חתן בן עליה, בהבטיחם נדוניה הגונה ושנות מזונות על שולחנם הגדוש ברוך טובה.

אחד מהם זכה בחתן לתפארת, ששקד יומם ולילה על תורתו והתעתד להיות לגדול בישראל. חותנו העריך מאוד את אישיותו ומידותיו, חוכמתו

מפסיקים להמציא המצאות שמבזבזות את רגעי החיים היקרים על שטויות חולפות.

אם נזכור שהדבר היחיד שיכול להעניק סיפוק והנאה הם ערכים אמיתיים וחיים של אמונה, נחליט על דרכנו ועל מעשינו מתוך שיקול דעת וכובד ראש, ולא נלך שולל אחרי כל רוח מצויה.

בענין זה מצאנו מעשה נפלא אולי משל היה, מפרי עטו של הרב דוד קליינר: הקיץ הסתיים, ולאחלו של אבו רוחרו, ראש שבט הג'בליה הבדואי, החלו להגיע ראשי השבטים מכל האזור, שבט הג'בליה התגורר במאהל גדול בלב המדבר, במקום שבו מזג האוויר קיצוני והפכפר. בקיץ שרר חום נוראי, אך בחורף, עם בוא הגשמים, היה הקור במדבר מקפא עצמות.

אבו רוחרו היה יותר מסתם עוד מנהיג שבט, חכמתו הרבה נודעה בכל רחבי המדבר, וראשי שבטים רבים היו מתייעצים איתו בכל ענין: החל מקביעת מועד גז הכבשים ועד טיב עורות הגמלים לבניית האוהלים. גם בוויכוחים בין רועים על שטחי מרעה היה אבו רוחרו מפשר ומתווך, אבל המומחיות שלו בה' הידיעה היתה מזג האוויר.

עם תום הקיץ היו מגיעים אליו ראשי השבטים מכל הסביבה, ומבקשים לדעת האם החורף יהיה קר וגשום. הבדואים מתגוררים באוהלים פרוצים לרוח, ורצוי מאוד לדעת מראש את מזג האוויר. ככל שהחורף צפוי להיות קר וגשום יותר, כך יש להיערך בהתאם ולאסוף יותר עצים לצרכי הסקה.

גם הפעם הגיעו לאוהלו של אבו רוחרו משלחות מכל שבטי הסביבה ושאלו מה יהיה מצב הגשמים בחורף. אבו רוחרו יצא לרחרח את האוויר ואחר כך נטל בידו מעט חול וסינן אותו מבין אצבעותיו. לסיום הוא הביט לעבר העננים ובדק את מהירות הרוח ואת כיוון נשיבתה. השנה יהיה קר וגשום, הודיע לבסוף.

הבדואים נערכו מיד בהתאם. הם החלו לאסוף עצים ולאחסן אותם במערות ובמקומות המסתור, כדי לקדם את פני הקרה. חודש עבר, אך שום ענן לא נראה באופק, השמים היו תכולים מתמיד, ושמש סתוית חיממה את המדבר.

שוב הגיעו משלחות מכל שבטי הסביבה, ושאלו את אבו רוחרו האם החורף יהיה קר וגשום. אבו רוחרו היה מעט נבוך, אך לא הראה זאת כלפי חוץ. הוא יצא בשנית למרחבי המדבר, ערך סיבוב בין ההרים והגאיות וחזר כשפיו תשובה: 'קר וגשום יהיה השנה, והמשקעים יהיו רבים מאד'. מנהיגי השבטים חזרו איש איש לאהלו, וזירזו את אנשי השבט להמשיך וללקט עצים רבים להסקה מפני גל הקור הקרב. חודש נוסף חלף, ומזג האוויר החורפי לא הגיע.

שוב הגיעו משלחות מכל הסביבה הקרובה והרחוקה אל פתח אוהלו של ראש השבט המהולל, ושאלו אותו האם עדיין הוא סבור שהחורף יהיה קר וגשום. אני חייב לצאת אל המרחבים על מנת לבדוק את הנושא היטב, אמר אבו רוחרו, עלה על הגמל ויצא ברכיבה מהמאהל. במשך חצי שעה רכב אבו רוחרו עד שהגיע לשוב עירוני קטן ששכן בגבול המדבר.

הוא ניגש לטלפון ציבורי, הביט ימינו ושמאלו לראות שאיש לא מבחין בו, וחייג מספר מסויים.

שלום, כאן המרכז המטאורולוגי, במה ניתן לעזור? נשמע הקול מעבר לשפופרת. לפני חודש דיברתי אתכם, אמר אבו רוחרו, 'ואמרתי שירד הרבה גשמים במדבר, אבל בינתיים אין שום טיפה.

'אדוני, אל דאגה' אמרה החזאית, 'על סמך נתונים עדכניים המצויים בידני, עומדים לרדת גשמי זלעפות.

'תודה רבה' אמר אבו רוחרו והחזיר את השפופרת.

הוא עלה על הגמל ורכב במהירות לעבר המאהל.

'אל דאגה' אמר לאנשים שחיכו לו 'החורף הזה ירדו גשמי זלעפות. קצת סבלנות והגשם יגיע'.

הבדואים המשיכו לאסוף עצים, אבל חודש נוסף עבר ושום ענן לא נראה בשמים. שוב צבאו על פתח אוהלו של אבו רוחרו בדואים מכל הסביבה ודרשו לדעת: 'מה עם הגשמים? מדוע אין גשם?'

אבו רוחרו עלה על הגמל ודהר לכיוון הטלפון הציבורי. שלום, כאן המרכז המטאורולוגי במה ניתן לעזור? שאלה החזאית. 'גברתי הנכבדה' הרים אבו רוחרו את קולו 'אמרתי שירד גשם, אבל המדבר יבש וצחיח. על סמך מה אתם קובעים את התחזית שלכם? מכיון שאתה מתקשר קבוע, אמרה החזאית, 'אני אומר לך. האמת שהמפות

ופקחותו, אבל העריך פחות את תורתו ושקידתו. אדרבה, שמח היה אילו יצא לסחור בנצלו את חכמתו כדי להתעשר. אבל הבטחה זו הבטחה, הבטיח עשר שנות מזונות לעשר שנות שקידה והתעלות!

כששמע קריאת התורה בפרשת שלח, אורו עיניו: המרגלים תרו את הארץ ארבעים יום, ובני ישראל נענשו בארבעים שנות נדודים במדבר, "יום לשנה יום לשנה" (יד, לד) -

"השומע אתה", אמר לחתנו, "יום לשנה - כבר אכלת עשרה ימים על שולחני, והרבה מעבר להם. זהו, כלו 'שנות' המזונות, ועליך להרויח את לחמך!"

טיעון למדני, אין מה לומר.

"אין בעיה", השיב החתן השנון, מסור בידי את דמי הנדוניה, ותחפש לך חתן חדש".

"מה זה?!"

"אנו מתגרשים".

"מדוע? הזדעק הכפרי.

"כי שהיתי עם בתך עשר 'שנים' ולא ילדה"...

"טוב, טוב, המשך ללמוד", הפטיר החותן, "לא אמרתי דבר"...

ידוע שאיני מספר סיפורים מבדחים סתם כך, אלא כ"מילתא דבדיחותא" לפני השמעתתא (שבת ל, ב) -

לצערינו, תופעה זו של "מוסר כפול" רווחת כל כך!

חותנת אחת שפכה זעמה על חתנה, באזני חברתה: "לחתני לב של אבן! הוא משאיר את אשתו עם ארבעת ילדים, ונוסע לו לטיול בצפון. שהיא תקרוס תחת הנטל, והוא ינהל לו עם חבריו"...

החברה גיששה: "שמעתי שגם בן מצטרף לטיול, ומשאיר את אשתו לבד"...

"לא!" מיהרה למחות, "בני אינו משאיר את אשתו לבדה, הוא משאיר אותה עם חמישה ילדים"...

אהה!

ואנחנו? הרי כל אחד מאיתנו מלא טרוניות כרימון, על חבריו או בני משפחתו. ומדוע, כי אנו הרי עושים עבורם את המינימום, אז מדוע אינם עושים כלפינו אלא את המינימום?!

ואף אל הבורא פונים אנו בעתירה: ריבונו של עולם, למה חסר לי דבר פלוני, ודואב לנו איבר פלוני, למה אושרינו ובריאותינו אינם מושלמים?!

ככה? ומה עושים אתם עבור הקדוש ברוך הוא?!

טוב, נכון שאיננו מושלמים. אבל את המינימום הרי אנו עושים!

אז מה הטרוניה, כשגם הוא עושה את המינימום למענינו?!

(והגדת)

ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם.

פירש רש"י: "וכן היינו בעיניהם - שמענו אומרים זה לזה נמלים יש בכרמים כאנשים".

סיכום הטיעונים שבפי המרגלים בשובם משליחותם היה כמבואר בפרשה (יג, לג): "ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם".

היתה זו שפלות רוח שלא במקומה, והיא שגרמה להם להוציא דיבה רעה על הארץ ולהיכשל בשליחותם. מאלפים בנדון זה הדברים שכתב ה"שפת אמת" (תזו"מ) כי שני חלקי הפסוק מתקשרים היטב ביניהם, באשר קיימים קשרי גומלין בין מה שהיו נראים כחגבים בעיני עצמם לבין מה שנראו כבעיני הענקים. כך היא המידה הנוהגת בעניינים אלו. הם לא היו יכולים להראות קטנים בעיני אחרים, אלמלא שקודם לכן איבדו בעצמם את תחושת החשיבות הבריאה, שהיתה אמורה להיות להם.

העיון בדברי רש"י יעמיק עוד יותר לקח זה. רש"י מבאר (על פי הגמרא סוטה לה ע"א) את טענת המרגלים: "שמענו אומרים נמלים יש בכרם, כאנשים". תמה על כך רבי עובדיה מברטנורא, הרי הם אמרו **חגבים** ומדוע כתב רש"י **נמלים**? אלא, שאם אדם רואה את עצמו קטן כמו חגב, אחרים יראו אותו קטן עוד יותר, כמו נמלה קטנטונת!...

כמעט כל הדברים שאנו עושים בחיים, מושפעים מהסביבה החברתית. אנחנו רואים מה כולם אוהבים - וגם אנו אוהבים את זה. אנחנו רואים מה כולם לובשים - וגם אנו לובשים את זה. 'אם כולם עושים כך, כנראה שזה מה שצריך לעשות', אנו אומרים - ואיננו מודעים לכך שנמאחורי ה'שיגעונות' החדשים עומדים כמה אנשים בודדים שמסובבים את כל העולם על האצבע הקטנה שלהם. הם לא

הסינופטיות שלנו לא מראות על גשם, אבל בכל זאת אנחנו יודעים שעומד לרדת גשם.

איך אתם יודעים? שאל אבו רוחרו.

פשוט מאד, כי נודע לנו שהבדואים במדבר אוספים עצים מתחילת החורף כמו מטורפים. והבדואים יודעים מה הם עושים...

תורת היהדות גורסת, כי כשם שאדם מסוגל להיות "בעל בית" על עצמו ולהגיד "לא" ליצריו ולדחפיו, באותה מידה הוא מסוגל להתייבב בעוז מול נחשולים של עדירות אנושיות. גם אם רבים מתנגדים לאמת הפנימית שלו, הוא יכול להתעלות מעל "כולם" לנהוג לפי צו מצפוני.

בנידון זה למדים בעלי המוסר לקח מהלכה אחת שנאמרה אפילו אודות בעלי חיים וממנה ניתן להקיש בקל וחומר ביחס לאדם.

בהלכות טריפות נפסק להלכה שאם עוף או בהמה הושלכו מגובה, הרי הם בחשש טריפות משום "נפולה". ההלכה חוששת שמא הפלתם מהגובה גרמה לפגימה באיבריהם הפנימיים ועל ידי זה הבהמה או העוף נטרפו. אולם ההלכה קובעת שישנן צורות בדיקה מסוימות שעל ידן ניתן לוודא שבעל החיים לא נטרף.

אחת מן הבדיקות הללו היא אם עוף נפל מגובה, והנה למרות זאת הוא מצליח לשחות במים, השחייה בנהר מצביעה על כך שהעוף, האווז או הברווז, לא נפגע במאומה ואין בו חשש טריפות.

אולם ההלכה מסייגת את דבריה בקובעה שבמה דברים אמורים? אם העוף שוחה נגד הזרם, אולם אין הוא שט עם הזרם אין בכך שום ראייה לבריאותו. גם עוף פגוע וטרף, ואפילו בול עץ, עשוי לנוע עם הזרם, ואין בכך הוכחה שיש בו שמץ חיות.

ומכאן ניתן ללמוד קל וחומר לאדם שחיותו נבחנת ביכולתו לשחות נגד הזרם, בעוד שזרימה עם העדר אין בה כדי ללמד על כושרו וכשירותו של האדם, שמלכתחילה נוצר להיות עצמאי ובלתי תלוי. משורש העובדה שאדם הראשון נברא יחידי, נובעת תכונת היותו ייחודי ומכאן השאיפה הטמונה עמוק במעמדי הנפש להיות מקורי, עצמאי. אשר על כן דעת תורה גורסת שהאדם נדרש להיות עצמאי, לכל יירתע מפני "מה יאמרו הבריות". אם הוא סבור, למשל, שדיעה מסוימת היא שגויה, או שנוהל מסוים הינו פסול, הוא צריך להישאר איתן בדעתו, למרות שסביבתו אינה גורסת כן.

כאמור, זו היתה, אפוא, זכותם הגדולה של יהושע וכלב, שלמרות שעשרת המרגלים שהלכו עימם הוציאו דיבה על ארץ ישראל, הם עמדו בתוקף על דעתם, ולא שיתפו עימם פעולה.

דוגמת מופת בתחום זה הראה לנו אברהם אבינו ע"ה. הוא היה סמל ומופת להתנהגות אצילית שבין אדם לחבירו, אולם כל זה לא סתר את השקפתו ואמונתו שעליה מוכן היה למסור את נפשו. אברהם אבינו מסר נפשו בשביל להכניס אורחים, ואפילו כדי להתפלל על סדום, אולם בעוז רוח הוא בעט בכל המוסכמות של החברה האלילית שסביבו כדי לדבוק באמונת האמת. לא בכדי אמרו חז"ל ששמו נקרא "אברהם העברי", על שם שכל העולם כולו עמד מעבר אחד, והוא לבדו, יחיד ובודד, עמד מהעבר שמנגד. אכן זוהי עצמאות השקפתית הראויה לשמה.

(בנועם שיח)

אי במדרש פרשת שלח, 'שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל - הה"ד יבש חציר נבל ציץ ודבר אלקינו יקום לעולם'.

ראיתי חידוש פלא בספר תכלת מרדכי למהרש"ם מבארז'אן ז"ע, דהנה מצאנו לאחר חטא העגל אמר הקב"ה למשה הרף ממני וגו', ואמר לו משה רבינו 'ועתה יגדל נא כח אדני כאשר דברת לאמר' והזכיר י"ג מדות של רחמים, וארז"ל שבהיות משה רבינו בשמים ראה את הקב"ה עוסק ב"ג מדות של רחמים, וא"ל שהם בשביל הרשעים, גם כשאמר משה 'רשעים יאבדו' אמר לו הקב"ה שעוד יבא זמן ויהיה נצרך לאלו מדות הרחמים, וזה שאמר כאן מה 'ועתה יגדל נא כח אדני' כאשר דברת לאמר'.

והנה ידוע שנחלקו רבוה"ק איך הוא דרך התעוררות מדות הרחמים, דעת רמ"ק שאלו המדות נמשכים על האדם כשאדם מזכך את מדותיו ומתנהג כפי מדות הרחמים, מה הוא רחום אף אתה רחום וכו', שע"ז הוא נהיה כסא אל אלו ה"ג מדות. אך דעת רבוה"ק הבני יששכר ועוד, שמספיק להתעטף בטלית ולומר אלו ה"ג מדות, ועי"ז הקב"ה מרחם במדות רחמיו, וכמו שאומרים 'אל הורית לנו לומר שלוש עשרה', היינו שהם מתעוררים ע"י אמירה בלבד. וזאת למדנו ממדת "אל" שהרי אין

אדם יכול להיות א"ל, כשם שאינו יכול לקיים מדה ראשונה מ"ג מדות, כך למדנו שגם שאר המדות אינם מתעוררים רק כשיקיימם אלא כשיזכירם בלבד. אך לשון המדרש הוא 'ברית כרותה', שאם עושים לפני כסדר הזה, אני נושא להם' משמע כדברי הרמ"ק שצריך לעשות ולקיים כאלו המדות.

וביאר מהרש"ם חידוש פלא שבאמת אלו ואלו דברי אלקים חיים, כי מצאנו י"ג מדות של רחמים בפרשת כי תשא, וט' מדות הרחמים בפרשת שלח [בזה"ק מבואר סוד הד' שנחסרו אך הם נכללים מ"ג] שלפני מעשה המרגלים עדיין לא ידעו בעולם מהו כח הדיבור של האדם, לכן מצד י"ג מדות של רחמים דפרשת כי תשא, צריך 'לעשות לפניו כסדר הזה' וכדברי הרמ"ק שצריך דווקא לעשות ולקיים אלו המדות ולא סגי בהזכרתן בדיבור פה, אך לאחר מעשה המרגלים שראו הכל שהאדם יכול בדיבורים לפעול גדולות ונצורות בשמים הן לטוב הן למוטב, שהם סך הכל הוציאו דבה בפיהם, ועשו קלקול בכל העולמות, לזאת אמר משה לפני הקב"ה 'ועתה יגדל נא...' היינו עתה שלמדנו מהו פעולת דיבור של אדם, עתה יגדל נא כח ה' שאין צריך דווקא לקיים אלא סגי בהזכרת הפה. וכמ"ש בגמ' ערכין דף טז 'גדול האומר בפיו מהעושה מעשה' שכן מצינו שלא נתחתם גזר דינם של אבותינו במדבר אלא על שהוציאו דבה, הרי להדיא שהאומר בפיו חמור מהעושה מעשה, וא"כ מדה טובה מרובה, ודיבור טוב צריך לפעול לטוב.

וכ"כ הרמב"ם במורה נבוכים לבאר דברי חז"ל 'הרהורי עבירה קשה מעבירה', כי חלק המעשה הוא חלק הגוף שבאדם, וחלק המחשבה הוא חלק הפנימי שבאדם, כשחטא במעשה פגם בחיצוניותו בח' נפש עשיה, וכשחטא במחשבה פגם בפנימיותו, בח' נשמה - מחשבה. וכמו שהמחשבה למעלה מהמעשה, כך הדיבור גדול מהמעשה.

וזהו כח הדיבור של האדם בוידוי דברים, שנאמר 'הנך נשפט על אומרך לא חטאתי', הרי כשתאמר 'חטאתי' תתקן מה שחטאת, וכן אמר שמואל הנביא לפני הקב"ה בהפטר פרשת קרח 'כלום אתה מבקש, אלא שנאמר חטאנו, חטאנו להשם'. הרי שהחטא היה במעשה, והתשובה הוא בדיבור ומחשבה, 'אינו זו משם עד שמוחלין לו', הרי להדיא שהדיבור גדול ממעשה. החטא הפיל את אותיות התורה במעשה, והתשובה מחזרת את האותיות ע"י הדיבור, בוידוי פה. אע"פ שבזה העולם נדמה לנו שהמעשה גדול מהדיבור, הוא כיון שאנו נמצאים בדמיון עולם העשיה, כשנעלה לעולם הרוח עולם היצירה, נראה מפורש שהדיבור פוגם הרבה יותר, וכ"ש המחשבה שפועלת הרבה יותר מדיבור ומחשבה.

וזה שאמר משה לפני הקב"ה 'ועתה יגדל נא כח השם', כיון שכעסת על הוצאת דבה, הרי שגדול כח הדיבור, א"כ 'כאשר דברת לאמר' שבכדי לעורר מדות הרחמים סגי בדיבור ואי"צ מעשה בפועל. וזהו ביאור דברי המדרש בפרשת שלח לך 'יבש חציר נבל ציץ ודבר אלקינו יקום לעולם', זאת למדנו מפרשת מרגלים ש'דבר אלקינו יקום לעולם', מה גדול כח הדיבור. חציר וציץ הם מעשים שמתייבשים, הדיבור קיים לעולם.

כך כתב מהרש"ם שהוא היה רב מובהק בדורו, [וכ' הבני יששכר שהחיד"א שהיה רב מובהק בדורו, וכל מה שפסק כך מתנהג למעלה בשמים, וכיון שפסק החיד"א שתשובה בציבור מיראה דינו כתשובה מאהבה, קבלו זה הפסק בשמים, והזדונוות נהפכים לזכויות, מזמנו של החיד"א והלאה] ששים שנה השיב תשובות לבני ישראל בכל חלקי התורה, וכיון שהוא פסק שמזמן המרגלים סגי בהזכרת י"ג מדות של רחמים, הרי קבלו את דבריו בשמים. ויחד עם זאת בוודאי עלינו להתעורר לשמור מאד על המחשבה, כי הרהורי עבירה קשים מעבירה, וכן דיבורי לשון הרע ורכילות הרי גרועים ממעשה עבירה. כשאדם ירא אלקים במחשבה ודיבור, הרי טענה גדולה יהיה לו בשמים שמדה טובה מרובה וצריך לקבל דבריו שהוידוי יפעל תיקון נפשו, והזכרת י"ג מדות יעוררו עליו רחמים מרובים.

כי תשובה קדמה לעולם העשיה, בזה העולם של התשובה, המחשבה מוציא מידי מעשה, הדיבור מוציא מידי מעשה. ולא כמו בעולם העשיה שאין המחשבה והדיבור מוציאים מידי מעשה

רבינו בחיי בפתחת פרשת שלח כתב 'סוס מוכן ליום קרב ולהשם הישועה', ומאריך בענין ההשתדלות והבטחון שאנו לומדים מפרשת המרגלים שאע"פ שמצד אחד שולח משה מרגלים, מצד השתדלות, אך יחד עם זאת צריך אדם לבטוח בה' בבטחון שלם.

פי השם, כי עשיית ההשתדלות הוא רצון הבורא, לקיים הפסוק 'סוס מוכן למלחמה'. אע"פ שהשי"ת מושיע לבדו בלי סוס, כך השי"ת מושיע בלי השתדלות. וענין זה הוא בקו הגבול ויכול אדם מאד לטעות בזה, כמו שאנו טועים בזה מפעם לפעם, כמ"ש 'ואמרת בלבבך כחי ועוצם ידי' וצריך להתחזק לזכור תמיד 'כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל'. ועיקר העבודה שבשעה שכבר נכנס לענין ההשתדלות לא יתדבק להיות להוט אחר ההשתדלות.

וכתב עוד רבי הערש'ל'ע שזהו סימן שהוא השתדלות כשרה כשאנו דוחק ואינו דוחק עצמו להרבות בו, שאם הוא עושה כך רק משום שזהו רצון ה', הולך לחנות בבוקר וסוגר בצהריים, ולא מוסיף שעות נוספות, שמאמין אמונה שלימה שזה רק השתדלות, ולא החנות מפרנסת כלל, א"כ מה יש לי להחזיק החנות פתוח יותר שעות ביום שיש אחר הצהריים, זה הרי שטות גמור, וזהו חטא המרגלים שאדם מוסיף להרבות בהשתדלות, הרי שהוא דבק יותר בסוס מבהשי"ת. וזש"כ רש"י בפרשת דברים 'ותקרבון אלי כלכם נשלחה אנשים לפנינו', היו הנערים דוחקים את הזקנים, כשיש דחק ולחץ סימן שאיננה השתדלות כשרה. וזה שנאמר 'וילכו ויבואו הליכתם באותה עצה, משה רבינו שולח אותם בדביקות בהשי"ת, ומנגן לעשות רצון אלקי חפצתי, וכן יהושע כשהוא שולח מרגלים מנגן כך, אך הם הלכו בעצה לסמוך על ההשתדלות לבדם. לבד יהושע וכלב האמינו בהשי"ת לבד, 'עלה נעלה וירשנו אותה'.

וכתב הרמח"ל במסילת ישרים פרק כא שעבודה זאת שהקב"ה שלח אותנו להיות בין הטיפות, בין בטחון להשתדלות 'זוהי עבודה קשה מאד'. וזהו עבודתו מדי יום ביומו. לרגעים תבחנו.

יעקב אבינו אמר 'אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי', ותרומם אונקלוס 'בצלולי ובעותי', היה לו חרב אך האמין בתפילה, ומאידך לא הלך בתפילה לבד אלא לקח חרב וקשת

(הגרמ"י רייזמן, תשע"ז)

שימו לב לסדר הפרשה - מרגלים, נסכים, חלה, עבודה זרה.

שואלים חז"ל - למה נסמכה פרשת חלה ונסכים למרגלים?

או בגלל שעם ישראל אמרו, לא נכנס לארץ ישראל, נתן להם הקב"ה שתי מצוות, התלויות בארץ, או בגלל שהם היו אבילים, אמר הקב"ה - תן להם שתי מצוות, כי מאסו בארץ חמדה, או בגלל סיבה נוספת, ותקף אנחנו נראה את הסיבה.

אומר הירושלמי, כפי שהזכרנו, סיבה נוספת - היות ובשעה שחזרו

המרגלים, עסקו בני ישראל, בנסכים וחלה, לכן זה נצמד .

מיד לאחר מכן, באה התורה וכתבת פרשת עבודה זרה.

למה נסמכה פרשת עבודה זרה, לפרשת חלה ונסכים?

מיד אחרי פרשת חלה, מופיע אדם ששגג ועבד עבודה זרה. עיני העדה

שראו והודו בעבודה זרה שמותר לעשות אותה. מה זה קשור לחלה?

שימו לב, למה שכתוב כאן במדרש - צ-מ-ר-מ-ו-ר-ת, אומר המדרש

(ויקרא רבה, רשה ט"ו) - אמר רבי יוחנן למה נסמכה פרשת חלה לפרשת

עבודה זרה, לומר לך, שכל המקום מצות חלה כאלו בטל עבודה זרה, וכל

המבטל מצות חלה כאלו קים עבודה זרה.

רבנן, למה נסמכה פרשת עבודה זרה לפרשת חלה?

לומר לך, שאדם שבביתו מפרישים חלה, הוא מבטל בכך את העבודה

זרה, ובבית שלא מפרישים חלה, כאילו מקיימים עבודה זרה.

רבנן, לא שמענו כזאת בישראל - אדם שלא מפריש תרומות ומעשרות,

לא כתוב שכאילו קיים עבודה זרה. אדם שלא מפריש ביכורים, לא כתוב

עליו כאילו עובד עבודה זרה.

בהפרשת חלה, אומרים חז"ל, אדם שרח"ל, בבית שלו לא מפרישים

חלה, כשעושים את השיעור הדרוש (1.650 ק"ג), כאילו עובד עבודה זרה.

כל אחד שואל את עצמו - על מה ולמה עבודה זרה? איזה עוון נורא יש

כאן, באי הפרשת חלה, שזה נחשב כאילו עובד עבודה זרה?

אם אנחנו נצרף לזה, את ההגהות מימוני, נמצא ברמב"ם (סוף הלכות

זרעים) - חלה תרימו תרומה - ללמדך, שזכו ישראל להיכנס לארץ

ישראל, כדי לקיים מצות חלה.

כל כניסתם לארץ ישראל, היתה לצורך קיום מצות הפרשת חלה.

כותב ההגהות מימוני - ותרי"ג גימטריה זו מצות חלה. ללמדך, שכל

הזהיר במצות חלה, ומקיימה כראוי, כאילו קיים כל תרי"ג מצוות

שבתורה.

אדם שמפריש חלה בבית, ביטל עבודה זרה, וקיים כל תרי"ג מצוות.

כל אחד שואל את עצמו - מה הפלא? זה לא שמירת שבת כהלכתה,

שמי ששומר שבת כהלכתו, אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש, מוחלים

לו על כל העוונות. אתה מדבר על אישה שלשה 1.650 ק"ג בצק, ב"ה

וביאר הרה"ק רבי הערש'ל'ע ליסקער בספרו אך פרי תבואה ע"פ דברי רש"י 'שלח לך - לדעתך, אני איני מצוה אותך, אם תרצה שלח'. והוא פלאי שאם אינו מצוה אותך, היתכן שמשא רבינו ירצה לשלוח מעצמו, ועוד שהרי נאמר בפירוש 'וישלח אותם משה על פי השם' איך פרש"י 'אני איני מצוה אותך'? עוד צ"ע שבתחילה נאמר 'כולם אנשים, כולם צדיקים' ובהמשך פרש"י 'מה ביאתם באותה עצה אף הליכתם באותה עצה' הרי שלא היו כשרים באותה שעה. ועי' מש"כ המזרחי בזה, שהיו כשרים בתחילה, ותיכף שבחרו בהם להיות מרגלים, תיכף ירדו מכשרותם.

וביאר רבי הערש'ל'ע ליסקער ע"פ דברי רבינו בחיי שבאמת מותר לשלוח מרגלים מדין השתדלות, כמ"ש בהפטרות שלח שיהושע בן נון שלח שני אנשים מרגלים ליריחו, ואם יש פגם וחסרון בשילוח מרגלים, היתכן שישלח יהושע מרגלים, מי כמוהו זוכר מה שהיה לפני ארבעים שנה, מי שאכל שום יחזור ויאכל שום? אלא בוודאי שעצם שילוח המרגלים ענין גדול שיש בו, כי בכל ענייני האדם, הן בפרנסה הן בבריאות או שידוכים וכדו', צריך אדם לעסוק בתחילה בדרך הטבע ואח"כ יבא הנס, כדכתיב 'סוס מוכן ליום קרב' אני מכין סוס, אך איני סומך על הסוס אלא 'להשם הישועה'.

וסימן לדבר שבאמת הוא בוטח בהשי"ת לבדו אלא שלוקח סוס משום מצות השתדלות: שאינו להוט לבחור בסוס הטוב ביותר בכדור העולם, שאם כן מוכרח שהוא סומך על הסוס לבדו, ולא על השי"ת. וכן מצאנו ביהושע בן נון בעצמו שלפני המלחמה של הצפון היה מדי הרבה סוסים, שלקח מהשבי תשע מאות רכב ברזל, ואמר הקב"ה לעקור ולשרוף מרכבותיהם, שלא יתפארו ישראל שנצחו המלחמה בכח המרכבות, ואכן שרף יהושע תשע מאות טנקים שלקח מהשבי, רק הכינו קצת כלי זין. וכן היה במעשה דגדעון שיצא ללחום במדין, אמר לו הקב"ה שלקח מדי הרבה אנשים, עשר אלף, תשלח חלק גדול מהם, עוד רב עוד רב, עד שנשארו שלוש מאות אנשים, באלה אי אפשר לדמיין שניצח מצד ההשתדלות. וכן בענין הפרנסה אסור לאדם 'לכסות את כל הפינות' בענין ההשתדלות, הן אמת שצריך להשתדל לפרנסתו, אך עם גבול מסוים שיצטרך עדיין לסמוך על רחמי השם, ולא יהיה להוט אחר ההשתדלות דייקא.

וכתב רבי הערש'ל'ע לבאר ענין ההשתדלות [וכע"ז כתב החת"ס בפרשת וזאת הברכה] שיש מן הראשונים שפירשו שהקב"ה צוה לעשות השתדלות כדי שיתנסה האדם בזה בעצמו האם הוא בוטח בהשי"ת או בהשתדלותו. וזה שכתוב 'אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בהשם ואשר חרב גאותיך', פי' החת"ס שבאמת בני ישראל הם עם נושע בהשם, ומה שצוה הקב"ה לקחת חרב, זה בשביל 'גאותך', לתת תפארת לבני ישראל בעיני האומות, שהם יראו שבני ישראל נצחו המלחמה. בינינו לבין עצמנו אנחנו נושעים בהשי"ת לבדו, אלא שהקב"ה רוצה שהגויים יראו את גאות ישראל

רבי הערש'ל'ע ביאר בדומה לזה, כי כשרוצים לתת מתנה לאחד בעין טובה באופן שלא יתבייש לקחת 'נהמא דכיסופא', אזי אומרים למקבל המתנה שישלם דבר מועט עבור המתנה, ואז יהיה לו הרגשה טובה שהוא שילם ולא עשו איתו חסד חנם. כמו כן אם היינו מקבלים עומר מן סמוך לדלת הבית, היינו מתביישים לאכול משום נהמא דכיסופא, לכן צוה הקב"ה לעשות משהו בשביל השתדלות, שאז כבר לא יהיה בושה לאכול... כי הוא 'נהנה מיגיע כפיו' ואינו מתבייש באכילת לחמו. אך אעפ"כ אם ידמה בנפשו שהוא מתפרנס רק מהשתדלות, הרי איבד הכל. אך כך נוהג הקב"ה שאינו נותן הטבה לאדם לפני השתדלותו, שיהיה נדמה בעיניו שעשה פעולה, וזאת שלא יתבייש.

ובזה יתבאר ענין המרגלים. מצד אחד אומר הקב"ה 'שלח לך אנשים, כי בחלק ההשתדלות אי אפשר לצוות את האדם, שאז נשאר הלחם נהמא דכיסופא, שהרי לא עשה כלל מעצמו רק לפני השי"ת, לכן פרש"י 'אני איני מצוה אותך, אם תרצה שלח', כך הוא כל עסק הפרנסה שהקב"ה מציע לאדם שישתדל ואינו מצוה אותו על כך, וכך ירגיש את עצמו 'נהנה מיגיע כפיו' ולא יתבייש באכילת לחמו. ועוד שזאת לא יתכן לומר 'שלח לי אנשים' שהרי הקב"ה כל יכול, ובוודאי בידו להושיע את ישראל בלי שום השתדלות, כמו שראינו ביציאתם ובקריעתם [ובכל יום] וכן נאמר בספר שופטים שמצאו כלי ברזל ביד יונתן, אע"פ שהפלשתים אסרו להחזיק כלי ברזל, הגיע לפניו כלי ברזל בדרך נס.

וכן הוא פרנסת האדם, שהקב"ה אומר לאדם 'שלח לך', אני איני מצוה אותך, זה לא בשבילי, הרי אני הדלקתי את הנרות של רבי חנינא בן דוסא בלי שמן, אלא שלדעתך תעשה השתדלות שלא יהיה נהמא דכיסופא, וא"כ נמצא שיש מצוה בשילוח מרגלים, לכן נאמר 'וישלח אותם משה על

שמה קמח עם מים, מגלגלת לבצק, מפרישה חלה, אומרת – הרי זו חלה – ביטלה כל העבודה זרה, קיימה כל התרי"ג מצוות.

חז"ל אומרים לנו, שהמצוה היחידה שנכנסו עם ישראל לארץ, היתה הפרשת חלה, ותרומות ומעשרות, אומרים חז"ל, רק אחרי 14 שנה. רק אחרי כיבוש וחילוק, רק אז חייבים בתרומות ומעשרות, אבל הפרשת חלה, איך שאתם נכנסים לארץ, מיד חייבים במצות הפרשת חלה.

נשאלת השאלה – למה מצות הפרשת חלה, חייבים מיד, ותרומות וביכורים רק לאחר 14 שנה?

שאלה נוספת שצריכה להישאל – כולנו יודעים שמצות הפרשת חלה, היא רק בארץ ישראל – בבאכם אל הארץ מיד חייבים בהפרשת חלה.

אף עפ"י שכתוב, שאת המצוה הזאת צריכים לקיים בכניסה אל הארץ, אומר השולחן ערוך (יורה דעה סימן שכ"ב) – גם בחו"ל נוהגים בהפרשת חלה, שלא תשתכח תורת הפרשת חלה מיישראל.

רבתי, למה לא חוששים מהפרשת תרומות ומעשרות? למה דוקא בחלה כולם חוששים?

אני לא רוצה להיכנס לעונשים, של מי שלא מפריש חלה. חז"ל אומרים, שמי שלא מפריש חלה, מביא קללה את תוך ביתו, כך כתוב במשנה באבות (ה, ח) – ושלא לטול את החלה – רעב של כליה באה.

אם אנשים גמרו בדעתם, שלא להפריש את החלה, זה לא סתם רעב של בצורת, שיש על תרומות ומעשרות, אלא רעב של כליה בא לעולם.

הגמרא (מסכת שבת לב, ב) אומרת – ר' אלעזר בר' יהודה אומר בעון חלה אין ברכה במכונס ומארה משתלחת בשערים וזורעין זרעים ואחרים אוכלין שנאמר (ויקרא כו-טז) אף אני אעשה זאת לכם והפקדתי עליכם בהלה את השחפת ואת הקדחת מכלות עינים ומדיבות נפש וזרעתם לריק וזרעכם ואכלוהו אויביכם אל תקרי בהלה אלא בחלה

רבתי, בואו נתקדם:

אם ככה, אדם שמקיים מצות הפרשת חלה, כאילו קיים כל תרי"ג מצוות, כאילו ביטל עבודה זרה, אומר הנביא – להביא ברכה אל ביתך.

אני רוצה להיכנס לעוד סוגיה אחת:

אומרת המשנה (מסכת שבת לא, ב) – על שלש עברות נשים מתות בשעת לדתן, על שאינן זיהרות בנדה ובחלה ובהדלקת הנר.

שואלת הגמרא – מ"ט? למה הם מתות דוקא בשעת לידתן?

ואומרת – א"ר יצחק היא קלקלה בחזרי בטנה לפיכך תלקה בחזרי בטנה.

שואלת הגמרא – תינוח נדה חלה והדלקת הנר מאי איכא למימר? אמרת נידה, בסדר. אבל מה הקשר להפרשת חלה ולהדלקת הנר?

כדרש ההוא גלילאה עליה דרב חסדא אמר הקב"ה רביעית דם נתתי בכם על עסקי דם הזהרתי אתכם ראשית קראתי אתכם על עסקי ראשית הזהרתי אתכם נשמה שנתתי בכם קרויה נר על עסקי נר הזהרתי אתכם אם אתם מקיימים אותם מוטב ואם לאו הריני נוטל נשמתכם

טוב, נו, בסדר. אבל נשאלת השאלה – למה המצוה הזאת נאמרת רק באישה? אם אדם לא נשוי, הוא גר לבד בבית, הוא מדליק נרות. אם אדם גר לבד, הוא לבד עושה חלות ומפריש חלה. אז למה נשים לבד מקבלות את העונש בשעת הלידה, למה זה עונש של נשים?

זו שאלה שרש"י חש בה, ורש"י אומר תשובה, והתשובה מושלמת, ע"י מדרש שמופיע בבראשית רבה – כדאמרין בב"ר היא אבדה חלתו של עולם שעל ידה נטרד אדם הראשון שנתרם כחלה וכבתה נרו של עולם ושפכה דמו אומר רש"י – היא איבדה חלתו של עולם (אדם הראשון נקרא חלתו של עולם) היא תפריש חלה, היא כיבתה נרו של עולם, היא תדליק נר.

אנחנו רוצים לראות מה הסוד שכתוב כאן, למה אדם הראשון נקרא חלתו של עולם, ולמה האישה מדליקה נר.

רבתי, בואו נתחיל בס"ד, נראה כמה יספיק לנו הזמן:

ישנה גמרא, ועל הגמרא הזאת ב"ה, אפשר לדבר שיעור שולם, ולא לגמור את הגמרא הזאת, אנחנו רק נשתמש בנקודה אחת מדברי הגמרא, כדי להסביר את הקשר שבין הפרשת חלה, לבין עבודה זרה:

הגמרא (סנהדרין ק"ב) אומרת, שרב אשי לימד את התלמידים שלו שיעור במסכת סנהדרין, והוא התחיל את המשנה הראשונה בפרק חלק, ואמר – כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, חוץ משלושה מלכים וארבעה הדיוטות. שלושת המלכים הם ירבעם אחאב ומנשה, וארבעת הדיוטות הם בלעם, דואג, אחיתופל וגחזי.

איך בלעם ניכנס כאן לענין? סיפור בפני עצמו.

רב אשי גמר את השיעור, ואמר – מחר נמשיך לדבר בחברינו. מי אלו חברינו? שלשה מלכים וארבעה הדיוטות.

בלילה בא לו מנשה בחלום, ואמר לו – ממתי אני חבר שלך? מה אתה קורא לי – מחר נדבר בחברינו מנשה?

כל אחד שקורא את הגמרא הזאת, שואל את עצמו שאלה – מי אמר למנשה, שהוא ידבר עליך? אולי הוא רצה לדבר על אחאב ועל ירבעם? מנשה היה בטוח, שעל ירבעם ועל אחאב, הוא לא קורא חברנו, למה?

כי חז"ל אומרים, שכל מי שמרגיש את עצמו מחובר לירבעם, עליו נאמר חבר הוא לאיש משחית.

יצא, שחברנו, הוא לא קרה לאחאב והוא לא קרא לירבעם, חז"ל אומרים עליהם, שהם לא עשו תשובה. על מנשה יש דעה, שהוא עשה תשובה.

אמר מנשה – אני רוצה לשאול אותך שאלה – תגיד לי, כשבוצעים את הפת, בשעת הברכה, מאיפה בוצעים אותה?

אמר לו – אני באמת לא יודע.

אמר לו מנשה – אתה לא יודע, ואתה קורא לי חברנו? חברים שלי יודעים הלכות מהסוג הזה.

אומר היד רמה – שלא תחשוב, שרב אשי לא ידע מאיפה בוצעים את הפת, הוא ידע מה שאומרת הגמרא, מאיפה שקדים בישולה. אבל הוא לא ידע, איפה זה שקדים בישולה, אם זה למעלה או למטה.

אמר רב אשי – תגיד לי, ומחר אני אגיד את ההלכה בישיבה בשמך.

אמר לו מנשה – טוב. מהיכא דקדים בישולא דריפתא.

שואל אותו רב אשי – אתם כאלה חכמים, ואתם יודעים מאיפה בוצעים את הפת, איך יכל להיות שהלכתם לעבוד עבודה זרה??? תסביר לי!

אמר לו מנשה – תאמין לי, אם היית בדור שלנו, היית מרים את שיפולי גלימתך, ורץ לעבוד עבודה זרה. עד כאן דברי הגמרא.

רבתי, הגמרא הזאת היא פלא מופלא, מהתחלה עד הסוף. מאיפה ידע מנשה, שרב אשי לא יודע את ההלכה??

שאל שאלה – בינגו! יופי הוא לא יודע!

זאת אומרת שמנשה ידע, שהוא לא יודע את ההלכה הזאת.

רב אשי בא אליו ואומר לו – אם אתם כאלה חכמים, שאתה יודע מאיפה בוצעים את הפת, איך עבדתם עבודה זרה??

ואם הוא לא היה יודע, מאיפה בוצעים את הפת, היה מותר לו לעבוד עבודה זרה! מה הוא שואל אותי?

מה הקשר בין זה שאתה חכם, לבין זה שאתה עובד עבודה זרה? אם אתה לא יודע את ההלכה, מותר לך לעבוד עבודה זרה?? איזה מן שאלה זאת??

רבתי, על השאלה הזאת עומדים כל המפרשים כולם, מי שרוצה יעיין בספר תורת חיים, של ר' אברהם שור, על מסכת סנהדרין, ויתר הרחבה מופיע בספר ופי יגיד תהילתך, ביאורים נפלאים בדברי הגמרא הזאת.

רבתי, אני רק רוצה לעסוק בנקודה אחת – למי ששם לב, הוא שואל את מנשה, למה עבדתם עבודה זרה, והשאלה ששואל אותו מנשה, אם הוא יודע מאיפה בוצעים את הלחם.

משמע, בצליל של האזון, יש קשר בין עבודה זרה, לבין הענין שאתה יודע איפה לבצוע את הלחם.

אומרים לנו חז"ל – כל מי שלא מפריש חלה, כאילו עובד עבודה זרה.

שואל אותו רב אשי – תגיד, אם אתה יודע מאיפה בוצעים את החלה, איך עבדתם עבודה זרה??

משמע, שיש קשר בין הענין של הלחם, לבין הענין של עבודה זרה.

בואו ננסה להסביר את הדברים, לאט לאט, דבר דבור על אופניו:

חז"ל מלמדים אותנו, במדרש (בראשית רבה א') – בזכות שלושה דברים שנקראו ראשית, ברא הקב"ה את העולם:

רב הונא בשם רב מתנה אמר, בזכות שלשה דברים נברא העולם, בזכות חלה, ובזכות מעשרות, ובזכות בכורים, ומה טעם, בראשית ברא אלקים, ואין ראשית אלא חלה, שנאמר (במדבר טו, כ): ראשית ערסתכם, אין ראשית אלא מעשרות, היך דאת אמר (דברים יח, ד): ראשית דגנך, ואין ראשית אלא בכורים, שנאמר (שמות כג, יט): ראשית בכורי אדמתך וגו'

העולם היה לו כדאי להבנות, בזכות שלושת המצוות האלה – ביכורים, חלה ומעשרות, הכל זה ראשית.

מה הענין ב - ראשית?

כותב החינוך (מצוה י"ח) - משרשי מצוה זו. שרצה השם יתברך לזכותנו לעשות מצוה בראשית פרינו, למען דעת כי הכל שלו, ואין לו לאדם דבר בעולם רק מה שיחלק לנו השם יתברך בחסדיו. ויבין זה בראותו, כי אחר שיגע האדם כמה יגיעות וטרח כמה טרחים בעולמו, והגיע לזמן שעשה פרי, וחביב עליו ראשית פריו כבבת עינו, מיד נותנו להקב"ה ומתרוקן רשותו ממנו ומכניסו לרשות בוראו.

הקב"ה רצה את כל הראשיות – ביכורים, חלה, תרומות ומעשרות, בן בכור, פטר חמור, פטר בהמה. כל דבר שהוא ראשית, הקב"ה רצה אותו.

אומרים חז"ל – בזה שאתה מוציא משלך, ונותן להקב"ה, אתה נותן לו את ההכרה, שהוא ראשון והוא אחרון. הכל שייך לו!

רבתי, אם ככה נוכל להבין:

רבתינו מגלים לנו שהאבות הקדושים, היו מקיימים מצות מעשרות, שנאמר (בראשית יד, כ) ויתן לו מעשר מכל. יצחק קיים מעשר, שנאמר (בראשית כו, יב) ויזרע יצחק בארץ ההיא, וימצא בשנה ההיא מאה שערים. יעקב אבינו קיים מעשרות, שנאמר (בראשית כח, כב) וכל אשר נתן לי עשר אעשרנו לך.

האימהות הקדושות קיימו מצות הפרשת חלה, אומרים חז"ל (בראשית רבה ס') – כל ימים שהיתה שרה קיימת היו דלתות פתוחות לרוחה, וכיון שמתה

נתייעץ עם מלאכי השרת ושעה שלישית קיבץ עפרו, אומרים חז"ל, מכל העולם ושעה רביעית גיבלו. מה זה גיבלו? גיבל את הבצק.

הקב"ה עשה גם בהמות בצורה הזאת, לקח אותם עפר מאדמה. אז למה נקרא האדם חלתו של עולם?

אומר המהר"ל – כי הקב"ה את כולם ברא מהבצק אשר מעפר ומים, אבל את כל מה שהוא ברא בצק, הוא לקח חתיכה ועשה אותה קודש! בדיוק כמו שהאישה מפרישה – חתיכה בצק ועושה אותה קודש.

מי הבצק שעשה אותה קודש?

האדם הוא הבצק, שהקב"ה קידש אותו.

עשיתי היפופוטם וחזיר ופיל וג'ירפה, עשיתי עפר מן האדמה, מבצק, אבל אני מפריש חלה. מי זה החלה?

אדם הראשון הוא חלתו של עולם.

הקב"ה לקח את האדם ואמר לו – אתה חלה שלי מכל העולם! אתה קדוש מכל העיסה הזאת!

מכל מה שיש בבריאה, אתה קדוש!

ברגע שהאישה החטיאה אותו, אומרים חז"ל – היא טימאה חלתו של עולם. האדם נקרא חלה, כי הקב"ה הפריש אותו לקדושה.

היא כיבתה נרו של עולם, לכן היא מדליקה נר.

אם ככה רבותי, נוכל להבין יסוד נפלא ביותר:

יש עוד עוון אחד – **עבודה זרה**. מה מתקן את העבודה זרה?

אומר הקב"ה – את תפרישי חלה. מה קשור הפרשת חלה לעבודה זרה?

היות והיא נתנה לאדם הראשון ואמרה לו – **מן העץ הזה אכל וברא עולמות** – **עבודה זרה**. מה התיקון??

הפרשת חלה.

למה נסמכה הפרשת חלה, לענין עבודה זרה? אומר המדרש (פרשת תזריע), שכל המפריש חלה, ככופר בעבודה זרה, וכל אדם שלא מפריש חלה, כאילו עובד עבודה זרה.

אם ככה רבותי, שימו לב למבנה של פרשת שלח – היא נפתחת בפרשת המרגלים, שאלנו חטא המרגלים, בגלל זה מגיע עונש כליה לעם ישראל? מה קרה? לשון הרע, על זה מתים??

וענינו – **נתנה ראש ונשובה מצרימה** – רצו לעבוד עבודה זרה. **וביום פקדי** – את חטא המרגלים **ופקדתי** – את חטא העגל – זה עבודה זרה וזה עבודה זרה.

הפרשה מסתיימת בעבודה זרה. אדם שוגה ועובד עבודה זרה – עיני העדה טעו, והורו עבודה זרה, ובתוכם, יש לנו שתי מצוות – נסכים והפרשת חלה.

מה הפרשת חלה?

עם ישראל חטא. במה הוא חטא?

עם ישראל חטא בזה שהם אמרו **נתנה ראש ונשובה מצרימה** – עבודה זרה. תבואו לארץ ישראל, ותתקנו את העבודה זרה, איך?

הפרשת חלה. שלא תגידו כוחי ועוצם ידי, עשה לי את החייל הזה.

לפיכך יש לנו עבודה זרה לפנינו ועבודה זרה אחרינו, לומר לנו, שזה הענין של הפרשת חלה. הפרשת חלה בא להציל את עם ישראל מעבודה זרה.

אומרים חז"ל – **חטאו בראש, שנאמר נתנה ראש ונשובה מצרימה**. **לקו בראש, שנאמר וכל ראש לחולי** – **חרבן בית המקדש, ובע"ה יהיה תיקון לראש**

כשכולנו נקבל פני משיח צדקנו במהרה בימינו אמן ואמן!!!

(ברוך שאמר)

בהפטורה

כתב ראש ישיבת חברון רבי יחזקאל סרנא בספרו דליות יחזקאל [וכ"כ החת"ס בקצרה] ע"פ מה שנאמר בהפטר פרשת שלח שיהושע בן נון שלח שני אנשים מרגלים חרש מן השיטים, ויש בזה לימוד מיוחד, כי מרגלים אלו

דיהושע בן נון הלכו במצב הרבה יותר קשה, מהמרגלים דזמן משה, כי הם היו צריכים להתחבא מאד, וכמעט שנתפסו ונהרגו, כי שומרי העיר כבר הרגישו

שבאו מרגלים אל העיר, ותיכף שלחו שומרי העיר לרחב 'הוציאי האנשים' והיה מעשה ניסים שהחביאה אותם בפשתן על הגג. הרי בוודאי אלו המרגלים

היו יכולים בחזירתן לייאש את הציבור הרבה יותר מהמרגלים דזמן משה, רק היו מספרים המציאות מה שנעשה עמם. לעומת המרגלים דזמן משה שהם הלכו בריש גלי, ואף אחד לא הרגיש בהם, שנאמר 'ויעלו ויבואו', והקב"ה עשה נס שהגויים היו עסוקים במיתיהם, והם נכנסו לכרמים כרצונם. משא"כ במרגלים דיהושע שהיה הרבה יותר קשה, וגם לאחר שהוציאה אותם מפשתן הגג, אמרה להם רחב שיש להם סכנה גדולה שלא ירדו מהגג לצד זה, והציעה להם שיברחו לצד ההר, ולא הרשתה להם להכנס בתוך העיר יריחו, הם היו רק בבית הראשון של יריחו שהיה בתוך חומה, וישבו שם בפחד ומורא, לא יכלו לצעוד ד' אמות ביריחו, ומשם הורידה אותם רחב לעיר עם חבל, ואמרה להם שגם מחוץ לעיר הם בסכנה גדולה שלא יתפסו אותם, 'ההרה לכו פן יפגעו בהם הרודפים ונחבאתם שמה שלשה ימים' ויבקשו הרודפים בכל הדרך ולא מצאו.

הרי אלו המרגלים היו יכולים לשוב למחנה ישראל, ולספר רק את האמת, שהעיר מוקפת עם שומרים, ולא יכלו למלאות את השליחות, שידע יהושע שהמצב מסוכן מאד, כיסו אותנו עם פשתן וסמרטוטים, ובכישוף נורא שהיה סביב יריחו כמ"ש במדרש, והאנשים עם סכינים רדפו אחרינו. ובדרשות חז"ל נאמר שאפי' בבית רחב היו בסכנות גדולות, כמעט שלא הרגו אותם כמה וכמה פעמים... אך הם דברו רק דיבור טוב אחד ששמעו מרחב, שכולם שמעו שהקב"ה הוביש את ים סוף מפני ישראל, ונשמע וימס לבבנו ולא קם עוד רוח באיש מפניכם, כי ה' אלקיכם בשמים ממעל ועל הארץ מתחת. למעשה ראו סכנות גדולות, אלא ששמעו פסוק אחד טוב ממנה.

לעומת המרגלים דזמן משה, שראו ניסים ונפלאות, באו לייאש את ישראל, לא ראו את הניסים רק מצאו איזה טענה, לעומת מרגלים דיהושע שראו צרות צרורות, ולא ספרו כמלא נימא, רק פסוק אחד של חיזוק ששמעו ממנה.

זהו יסוד גדול שלא יתלה האדם את מצבו בעבודת ה' לפי הבעיות שיש לו בחיים, כי הנסיבות אין גורמים לאדם אם יהיה איש כשר או לא, שהרי המרגלים שבזמן משה, כיון שהלב בחר ברע, אין רואים את כל הניסים והנפלאות רק מוצאים איזה טענה של שקר ומבלבלים את כל העולם, ומחריבים שני בתי מקדשות. לעומת מרגלים דיהושע שכל המציאות היה כנגדם, היו בסכנה גדולה מאד, בבית רחב, ובפשתן הגג, ובמערה בהר, כל הנסיבות היו מביאים אותם למסקנא הפוכה, אך כלב ופינחס שני צדיקים אלו הסתכלו במבט אמיתי, כיון ששמעו את קריעת ים סוף ושמעו עמים ירגזון, באו לבשר טוב לכל ישראל.

לא המציאות משנה את האדם, אלא לבו בלבד! זהו לימוד שאנו לומדים בפרשת מרגלים, אין עובדים את השי"ת לפי הנסיבות וההרפתקאות, גם כשהכל הולך הפוך, יכולים להתדבק בה', וגם כשהכל מוצלח ביותר יכול אדם להתרחק להשמין ולבעוט ח"ו. ממילא אל תתלה את מצבך בעבודת ה' בשום סיבה בעולם.

וכן בסוף פרשת שלח בפרשת ציצית נאמר 'לא תתורו אחרי לבבכם', וכן בספרי 'לא תתורו אל האל לבך אליך', כתרגום 'מרגלים' – אלילא, מלשון 'לתור את הארץ', כמו 'לא תתורו', לא כתרגום אונקלוס ותרגום יונתן שפירשו לא תסתנו וכו', בספרי מתורגם מלשון מרגלים. היינו שלא ירגל האדם את המצב שלו ועפ"ז לקבוע דרכו בעבודת ה', רק יזכור את תכלת וכסא הכבוד ויעבוד את השי"ת, ולא יתור אחר הסיבות והמקרים כלל, כי הכל תלוי בבחירת האדם.

וכן אמר קהלת 'גם את העלם נתן בלבבם', שהעולם נמצא בלב האדם, לא הלב נמצא בעולם, שהרי מרגלים דזמן יהושע סיפרו את כל מה שנעשה איתם, וכן נאמר להדיא 'ויספרו את כל המוצאות אותם', אך אמרו אל משה 'כי נתן ה' בידנו את כל הארץ וגם נמוגו כל יושבי הארץ מפנינו', מסקנת האדם אינה תלויה במקרים שנעשו איתו. שני אנשים עם מקרים שווים, יכולים להחליט שני סוגי מסקנות, כל אחד לפי בחירתו בלבד. וכל אחד יודע זאת בנפשו שיש ימים מוצלחים ביותר והוא רחוק מעבודת ה', ויש ימים כואבים והוא קרוב לה', אין לתלות שום דבר במקרים המתחדשים, כי כל מה שנעשה בעולם הוא רק לקרב את האדם לעבודתו ית', יהיה מה שיהיה.

(הגרמ"י רייזמן)

בדרך הדרוש

הרבו לפשוט ועוד לא יסלח. נ"ל הנה משה רבנו ע"ה אמר ואמרו מבלתי יכולת וכו', פירש רש"י שלא יאמרו כי בחטאם נענשו רק מבלתי יכולת,

והנה בוודאי גם מצרים וכל האומות יודעים כי אם יחטא אדם לה' יענשו, ולמה לא יתלו גם בישראל שחטאו, אבל להיות יודעים מצרים כי גם במצרים היו רעים וחטאים עובדי ע"ז, ומ"מ הצילם ה' מידם, ואם שוב יראו כי ה' מכלה אותם לכן יאמרו מבלתי יכולת כנ"ל. והיינו דאמר משה סלח נא וכו' וכאשר נשאת לעון העם הזה ממצרים ועד הנה, וא"כ יש לחוש שעתה יאמרו מבלתי יכולת ה' לכן טוב שתסלח להם, כנ"ל וק"ל.

(כתב סופר)

ליה והימים ימי בכורי ענבים. ותמוה מה צריך התחזקות בלקיחת אשכול ענבים ובפרט שהימים ימי בכורי ענבים.

ובס' לקט יוסף בשם הגאון המפ"ר מהר"מ גאלאנטי תי' עפ"ד הרמב"ם דברין לעשות חזקה די בלקיחת אשכול אחד של ענבים. והוא שאמר הכתוב "והתחזקתם" ר"ל

צריכים אתם לעשות חזקה בא"י ועל כן ולקחתם מפרי הארץ כי בלקיחת הפרי די, והוא דוקא בכרם וע"כ שפיר סמך והימים ימי בכורי ענבים. (ילקוט האורים)

סלח נא לעון העם הזה כגודל חסדך וכאשר נשאת לעם הזה ממצרים ועד הנה וגו' (יד, ט)

צריך להבין מאי כאשר נשאת, ואטו לעולם יסלח ה' לפושעים וחטאים, ואם עד כה האריך אפיו להם עתה

שלח לך. (יג, ב) פירש"י לדעתך וכו'. ונ"ל בדרך דרוש, עפ"י מוש"כ לעיל בפ' בהעלותך [ד"ה עוד נ"ל]. כי באמת

היה חשש גדול בענין שליחות המרגלים שלא יוציאו דיבה על הארץ, אך שהיה סבירא לומר דיקחו מוסר ממרים שלא להוציא דיבה, אבל כיון דבאמת משה רבנו ע"ה היה מבחר

הברואים, וא"כ אין רא"י ממה שלקחה מרים, ואיכא חשש, רק משה לפי דעתו שהיה שפל מכל אדם, א"כ יש ראייה ממרים, וליכא חששא בשליחות המרגלים כיון שיש

להם מקום לקחת מוסר, וז"ש שלח לך לדעתך כיון שאתה עניו מכל האדם. (אפריון)

והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ והימים ימי בכורי ענבים (יג, ב) והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ וסמיכי